

Міністерство освіти і науки України

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Історичний факультет

Кафедра історії міжнародних відносин та гуманітарних дисциплін

На правах рукопису

Лагода Аліна Ігорівна

**УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКІ ВІДНОСИНИ ТА ШЛЯХ ДО
ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ З 1991 РОКУ ПО
СЬОГОДЕННЯ**

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього рівня «бакалавр»

за спеціальністю 291 – Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії

Науковий керівник:

викладач кафедри міжнародних відносин

і гуманітарних студій, кандидат політичних наук

Сахаренко Олександр Вікторович

Київ – 2024

ЗМІСТ

ЗМІСТ	2
ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКИХ ВЗАЄМОВІДНОСИН ТА ШЛЯХУ ДО ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ З 1991 РОКУ ПО СЬОГОДЕННЯ	9
1.1. Стан розробки проблеми вітчизняними та закордонними дослідниками	9
1.2. Нормативно-правова база взаємовідносин України із США та НАТО з 1991р. по теперішній час	21
РОЗДІЛ 2. ПАРТНЕРСТВО УКРАЇНИ ІЗ США ТА НАТО З 1991 РОКУ ПО 2014 РІК	33
2.1. Зовнішньополітичні вектори України з 1991 р. по 2014р.	33
2.2. Становлення та розвиток взаємовідносин України із США та НАТО в зазначених період	38
РОЗДІЛ 3. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ІЗ США ТА НАТО В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	47
3.1. Співпраця НАТО та України в контексті агресії Російської Федерації	47
3.2. Співробітництво України із США в умовах російсько-української війни	50
ВИСНОВКИ	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ	55

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. З точки відліку незалежної історії України одним з ключових питань зовнішньої політики була європейська та атлантична інтеграція. Понад тридцять років тому Верховна Рада України визначила політичний курс для України на міжнародній арені як суверенної, незалежної та демократичної держави, що заснована на європейських цінностях. Основою формування зовнішньополітичного курсу України стала орієнтація на національні інтереси та пріоритети на міжнародній арені. Такий вектор полягає у забезпеченні безпеки громадян, культурних, економічних та соціальних цілей держави та її населення. Можливість досягнення цих результатів залежить від співпраці України з іншими державами, міжнародними організаціями та союзами.

Протягом останніх трьох десятиліть Росія – держава-терорист, вторглася до сусідніх країн, втручалася у їхні вибори, порушувала міжнародні угоди щодо контролю над озброєнням та міжнародне право загалом, і продовжує впливати на зовнішню та внутрішню політику інших держав. У зв'язку з вищезазначеними тенденціями та повномасштабним вторгненням в Україну, питання євроатлантичної інтеграції, співпраця з країнами євроатлантичного регіону, насамперед із США, розглядається нашою державою як ключовий пріоритет зовнішньої політики. У період становлення нашої держави суспільство пройшло складний та неоднозначний шлях у сприйнятті ЄС та НАТО – від повного неприйняття на початку до розуміння та усвідомлення більшою частиною користі від членства в цих організаціях для країни загалом громадян зокрема.

З 1991 року відносини між Україною, США та НАТО проходили через кілька етапів. Після отримання незалежності Україною в 1991 році, відносини зі США почали активно розвиватись. У 1994 році був підписаний Будапештський меморандум, в якому США, Велика Британія, Росія та інші країни гарантували територіальну цілісність України в обмін на ядерний арсенал, що знаходився на нашій території. Вашингтон використовував різноманітні засоби, щоб переконати Україну віддати ядерну зброю. Крім того, американській політиці

того часу був властивий фокус на Росію, який виник внаслідок основоположної порожнечі в стратегії після зникнення головного ворога – СРСР. У США навіть розглядалась можливість застосування санкцій проти України в 1992-93 роках у разі непіддатливості українського керівництва щодо ядерного питання. У квітні 1993 року, сталась ситуація, що: «під час візиту колишнього прем'єр-міністра Леоніда Кучми до Сполучених Штатів, американська сторона висловила своє незадоволення позицією України щодо процесу ліквідації ядерної зброї на її території, і на найвищому рівні переговори не відбулися» [66, с. 110]. Адміністрації у Вашингтоні та Кремлі переконали колишні радянські республіки, які володіли ядерною зброєю, відмовитися від неї та підписати договір про нерозповсюдження ядерної зброї. Як результат, була укладена тристороння декларація між США, Україною та Росією, в якій було визначено, що Україна передає всю свою ядерну зброю з минулої Радянської Республіки до Росії в обмін на забезпечення безпекою [66, с. 110].

Тож у 1997 році Україна оголосила про свою нейтральну цілісність, а також взяла на себе зобов'язання не розвивати ядерний потенціал. У цей період відносини з НАТО стали активнішими, а наша держава виразила бажання вступити до програми «Партнерство заради миру». Однак, формальний шлях до членства розпочався лиш у 2008 році, коли Верховна Рада ухвалила закон, що передбачав намір України вступити до Альянсу. Проте знову у внутрішні справи України втрутилась Російська Федерація і внаслідок війни та анексії Криму в 2014 році цей процес припинився. З того моменту Україна продовжує співпрацю з НАТО через різні партнерські програми та проекти, а відносини з США залишаються ключовими у зовнішній політиці нашої країни.

Також, як позитивний результат ухвалення такого рішення України щодо ядерного роззброєння є зміцнення українсько-американських відносин. Обидві сторони дійшли згоди щодо включення України до Генеральної системи преференцій, підтримки її вступу до Генеральної угоди з тарифів і торгівлі та Світової організації торгівлі, а також надання допомоги в створенні національної системи експортного контролю. Зі сторони США було розширено

фінансування приватних інвестицій та процесу демонтажу стратегічної ядерної зброї. Також зросла технічна та гуманітарна підтримка для зменшення соціальних наслідків перехідного періоду під час переходу до ринкової економіки. США збільшили фінансову підтримку України на програми ядерного роззброєння та економічні реформи, піднявши загальну суму до семиста мільйонів доларів [66, с. 105].

Важливим моментом є союзницька діяльність. Так у відповідь на російську агресію, Сполучені Штати разом із союзниками та партнерами вживають запровадили економічні та персональні санкції, а також експортний контроль, який обмежить доступ Росії до важливих технологічних і фінансових ресурсів, обмежить її промислову базу та зменшить її вплив на світові події та міжнародну арену загалом. Сполучені Штати виступають одним з провідних у сфері санкційної підтримки України. Напередодні другої річниці повномасштабного російського вторгнення в Україну, 24 лютого 2024 року, Міністерство фінансів США ввело санкції проти майже 300 суб'єктів з Росії та її співучасників. Загалом, на сьогоднішній день, Мінфіном та Держдепом США було накладено санкції на 553 суб'єктів, включаючи 57 фізичних осіб, 484 юридичні особи та 12 суден [51].

Такі дані свідчать про те, що відбувається трансформація міжнародних відносин, де Україна починає виступати важливим політичним актором на міжнародній арені. Держава відкрито демонструє свої цілі та наміри стати повноправним членом міжнародних організацій – демократичних інституцій, таких як НАТО та Європейський Союз. На тлі таких подій спостерігається зростання міжнародної підтримки України, зокрема зі сторони Сполучених Штатів. У 2022 році США надали найбільший обсяг військової допомоги Україні, перевершивши загальний обсяг, наданий іншими країнами разом узятими. Виходячи з цього постає питання про фактори, які впливають на рішення американської політичної спільноти підтримувати Україну, та якою може бути ця підтримка у майбутньому. Для нашої держави таке сприяння є важливим, особливо в контексті геополітичних змін та викликів, таких як

загроза з боку Росії, підтримка демократії та прав людини, збереження міжнародного порядку та, що не менш актуально, розуміння важливості українського чинника для стабільності в регіоні.

Саме тому варто враховувати те, що Україна займає вигідне геополітичне становище і є плацдармом, який розділяє країни Європейського Союзу та Російську Федерацію, а з воєнної точки зору – НАТО та ОДКБ. Тож це питання є актуальним не тільки для нашої країни, а й для усієї Європи.

Мета дослідження – дослідити та проаналізувати стан та перспективи розвитку українсько-американських відносин, зокрема в контексті взаємодії та інтеграції України до НАТО, їх вплив на зовнішньополітичне становище України

Визначена мета передбачає наступних **завдань** :

- дослідити стан розробки проблематики вітчизняними та закордонними науковцями;
- здійснити аналіз нормативно-правової бази двосторонніх відносин України та США;
- дати загальну характеристику аналізу розвитку взаємовідносин між Україною та США
- визначити пріоритетні напрямки співробітництва України з США та Організацією Північноатлантичного договору
- проаналізувати роль України в НАТО
- дослідити вплив двостороннього політичного діалогу з США та НАТО на зовнішню політику України

Об'єктом дослідження є взаємовідносини України з США та НАТО

Предметом дослідження є : політичні відносини України із США та НАТО, їх стан, розвиток та перспективи з 1991 року по сьогоднішній день; нормативно-правова база відносин між США, НАТО та Україною.

Методи дослідження у процесі дослідження були такими: загально-науковий та історичний, а саме – порівняльно-історичний, контент-аналіз, метод узагальнення і систематизації.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період із кінця 1991 року по сьогоднішній день. Нижня межа пов'язана з 1991 роком – датою прийняття незалежності Україною, її відлік у самостійній, незалежній політиці, верхня межа – теперішній час, що характеризується новими викликами та можливостями.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що дані дослідження відкривають нові можливості у вивченні зносин між Україною, США та військово-політичним блоком НАТО; їх діяльністю на світовій арені, досягнення та виклики у співпраці, можливості розвитку таких відносин. Завдяки дослідженню можна дослідити історію держав, їх відносин з міжнародними організаціями та один з одним і, спираючись на цю ретроспективу, проаналізувати помилки та окреслити перспективи співробітництва у майбутньому. Також, це дослідження має велике практичне значення у розумінні політичних процесів у міжнародному співтоваристві, дозволяє визначити стратегії зовнішньої політики, національну безпекову та військову ефективність, готовність країн та організацій до можливих загроз. Розуміння важливості відносин з Північноатлантичним альянсом та Сполученими Штатами допомагає Україні залучати підтримку та інвестиції від інших держав та організацій, що стимулює соціальні реформи, економічний розвиток та політичні трансформації у кризовий час для нашої держави. Це дослідження є важливим для аналізу розвитку стратегій зовнішньої політики, інтеграції в євроатлантичні структури та забезпечення національної безпеки.

Аналіз останніх джерел дослідження та публікацій: відносинами між нашою державою, Сполученими Штатами та євроатлантичною спільнотою займалось чимало як українських, так і закордонних дослідників. Вже з початку 1991 року, публікації різноманітних науковців надавали можливість зрозуміти суть політичних зв'язків між державами. У вітчизняній історіографії можна виділити таких дослідників: Т. Брежнева [6], К. Грищенко [10], В. Дубовик [14]. Серед західних науковців та дослідників, які досліджували стан і перспективи

відносин, можна виділити Дж. Буша, С.Телботта, Т.Букволла [73], які аналізують їх з боку своєї держави.

Структура і обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, шести підрозділів, висновків та списку використаних джерел і літератури (79). Загальний обсяг роботи 62 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКИХ ВЗАЄМВІДНОСИН ТА ШЛЯХУ ДО ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ З 1991 РОКУ ПО СЬОГОДЕННЯ

1.1. Стан розробки проблеми вітчизняними та закордонними дослідниками

Питанням американсько-українських відносин та євроатлантичної інтеграції цікавилось багато науковців та дослідників, адже починаючи з 1991 року Україна обрала свій вектор зовнішньої політики і мала багато питань та викликів у досягненні своєї мети. Тому цією темою опікувались як і вітчизняні дослідники, для того щоб виокремити коректну інформацію та обґрунтувати вибір держави на користь цих напрямів, так і закордонні – щоб проаналізувати спроможність України як суб'єкта на світовій арені, її доцільність та значущість у міжнародних відносинах, у регіоні та співпраці між державами в цілому. Але у багатьох науковців була єдина мета: пояснити та довести важливість нашої держави у вступі в атлантичну та європейську спільноту разом з важливим союзником – Сполученими Штатами.

Науковці характеризували такий вибір і напрям у зовнішній політиці як період піднесення в економічній, політичній, соціальній та культурних сферах, що призвело до формування самостійної та стійкої держави. За їхньою думкою, такий розвиток спрямований на зміцнення нашої країни, урізноманітнення міжнародних зв'язків, розширення можливостей держави та захист національних інтересів. Адже вже зараз ми розуміємо доцільність такого підходу у виборі зовнішньополітичних інтересів, спираючись на попередній досвід та етапи становлення України. Проте, інші дослідники висловлювали протилежну позицію, вказуючи на невдоволення співпрацею з США та євроатлантичною інтеграцією і бажанням повернутись до попередньої тоталітарної імперської системи. Одним з науковців, хто виступав за співпрацю

в євроатлантичному напрямі був Анатолій Круглашов. У своїй статті «Співпраця України та Європейського Союзу» він писав, що існує важливість для нашої держави мати різносторонні відносини з іншими країнами, так як вони сприяють розвитку та процвітанню, отриманню нових можливостей. Особливий момент був у розширенні відносин з ЄС, тому що, «зростаючи у своїй впевненості як провідний геополітичний гравець, ЄС відіграє особливу роль як у зовнішній, так і у внутрішній політиці нашої незалежної і молодій держави» [33].

З іншої сторони, питанням протилежної позиції у зовнішніх зносинах України займався Сергій Федуняк, який висвітлив це у своїй статті. Після комуністичного періоду країни Європи успішно долучилися до інтеграції у європейські та євроатлантичні структури. Навіть у пострадянському просторі на початковому етапі не було серйозних обурень, оскільки відповідальність за стабільність переважно (за негласним правилом) покладалася на Росію, і тому вважалося, що це було достатньо [56, с. 60]. Місцеві конфлікти, такі як у Придністров'ї, Грузії, Нагірному Карабаху, були обмеженими і не впливали на справи в Європі. Внаслідок цього провідні західні країни не порушували питання про інтеграцію територій колишнього СРСР. Така ситуація могла б тривати і довше, якби розвиток політичного режиму в Росії не призвела б до зростання агресивності їхньої зовнішньої політики, базованої на неоімперській ідеології «руського міра», яка передбачала практичну анексію нових незалежних держав шляхом їх об'єднання з Російською Федерацією. Це особливо стало помітним на початку 2000-х років, коли Росія все настійливіше пропонувала західним провідним країнам повернутися до традиційних підходів щодо розподілу «сфер впливу» за рахунок менших країн [56, с. 60].

Оскільки не було реакції, Російська Федерація почала реалізовувати свої пропозиції на практиці, що підтверджується війною в Грузії 2008 року, війною в Україні з 2014 року і т.д. Саме тому деякі дослідники вважали, що Росія – сильна держава, яка може реалізовувати свої плани в незалежності від інших

країн, є могутнішою за США та може економічно розвинути і сприяти нашій державі.

Марина Бессонова ж розкрила питання антиамериканізму на пострадянському просторі. У своїй праці вона дослідила, що антиамериканізм у радянському соціумі ґрунтувався на критиці внутрішньої політики Сполучених Штатів, соціальної нерівності в американському суспільстві та на викритті імперіалістичного характеру їхньої зовнішньої політики [56, с.14]. Це було невід'ємною складовою радянських тлумачень як історії США, так і сучасного стану міжнародних відносин. Враховуючи те, що Росія виступає на міжнародній арені як спадкоємиця СРСР, цей підхід використовується російськими як офіційними, так і іншими особами для внутрішнього вжитку Росії і продовжує залишатися поширеним. За думкою науковців, російська влада продовжує підтримувати антизахідні та антиамериканські настрої в суспільстві з метою його консолідації, використовуючи США як об'єкта критики, на який російська влада перекладає свої невдачі та помилки [56, с. 16].

Питанням досвіду України дипломатичної сфери на прикладі США займався В'ячеслав Ціватий. У своїй статті він розкрив питання значущості досвіду Сполучених Штатів для України. У XXI столітті зростає інтерес держав пострадянського простору до використання практичного досвіду США, зокрема у сфері реформування державної служби, що також розпочинались в Україні та інших країнах колишнього Радянського Союзу в умовах інтеграції та глобалізації. США володіють багаторічним досвідом у кадровій політиці та ефективно реагують на сучасні виклики та загрози глобалізованого світу [56, с. 66]. Дипломатичний корпус Сполучених Штатів Америки зазвичай не є найбільшим за чисельністю, проте водночас вважається найбільш компетентною, ефективною та кваліфікованою складовою зовнішньополітичного апарату країни. У зустрічі з новими викликами та загрозами, дипломатичні структури Сполучених Штатів переглядаються та адаптуються, набуваючи більшого ступеня інституційності. Система навчання та розвитку професійних навичок дипломатичного персоналу США

продемонструвала свою ефективність протягом багатьох років і постійно оновлюється для вирішення сучасних викликів та загроз у глобальному світі [56, с. 73]. Саме тому такий досвід залишається важливим для України, яка проходила етап становлення та набувала нових знань та навичок, формуючи та розвиваючи відносини з таким партнером, як США.

Також дослідженням відносин України з Сполученими Штатами Америки присвятив Шамшур Олег Владиславович – надзвичайний і повноважний посол України в Сполучених Штатах Америки [67; 68]. У своїй статті він зазначав, що «відносини між державами є справжньою партнерською, важливою та взаємовигідною співпрацею, яка має значення не лише для наших країн, а й для регіону в цілому» [68, с. 71]. Шамшур О. зазначав, що: «у майбутньому США залишатимуться ключовим партнером України у сфері торговельно-економічного співробітництва, позитивні тенденції у цьому напрямку сприятимуть зміцненню та розширенню стратегічного партнерства між державами, що є важливим фактором для пришвидшення процесу інтеграції України у глобальну економічну систему» [68, с. 73]. Уже в 2008 році на двосторонньому рівні відбувався діалог між країнами щодо поглиблення практичної співпраці між зацікавленими підприємствами та установами України і США, спрямований на ініціювання та втілення конкретних проектів у сфері високих технологій. Однією з найперспективніших галузей у цьому контексті була ракетно-космічна промисловість. Також Олег Шамшур зазначав про перспективи українсько-американського стратегічного партнерства. Вони були охарактеризовані спільними демократичними цінностями, незмінними принципами співпраці, ефективними двосторонніми механізмами, розвиненою договірно-правовою базою, а також спільними інтересами у безпеці, економіці та інших ключових сферах взаємовідносин, таких як культура, торгівля, політика [64, с. 76].

Не можна не згадати про Сивак Оксану Василівну, яка у своїй статті [54] охарактеризувала шлях України від російського до американського вектору. Спочатку в українсько-американських відносинах переважав підхід,

спрямований в першу чергу на росію [54, с. 89]. Проте до кінця 1991 року політика США щодо України, а також проведення двосторонніх переговорів створили основу для порозуміння між країнами. Авторка зазначала, що необхідно зберегти і посилити позитивну тенденцію виконання угод та проектів, які є взаємовигідними для обох країн, урядовими органами, що відповідають за конкретні аспекти наших відносин. Це особливо важливо, оскільки значення українсько-американського стратегічного партнерства виходить за рамки двосторонніх відносин. Подальше зміцнення цього партнерства позитивно впливатиме на розв'язання викликів у сфері регіональної та європейської безпеки [54, 93].

Також питанням розвитку українсько-американських відносин опікувалась Людмила Чекаленко. У роботі, над якою працювала, зазначила, що ключовим для стабільного міжнародного та регіонального становища нашої країни є партнерство зі Сполученими Штатами Америки. Починаючи з моменту встановлення дипломатичних відносин у січні 1992 року, взаємовідносини між країнами пройшли через різні періоди нестабільності та розвитку [66, с. 103]. Адміністрація США переважно розглядала відносини з Україною через призму своїх зв'язків з Росією, що проявлялося у відносній непорушності їхньому сприйнятті. Зміни ж у сприйманні України не виникли внаслідок політичних діячів, а скоріше через вплив членів Палати представників США – їхній візит до України відбувся у квітні 1993 року. Вони переконували, що Україну слід розглядати як самостійну суверенну державу, а прагнення до незалежності має отримати підтримку зі сторони США [66, с. 104]. Докторка політичних наук зазначала, що Україна вважала партнерство зі Сполученими Штатами Америки стратегічним. Наша країна розглядала США як політичного союзника, який може надати підтримку на шляху до євроатлантичної інтеграції. Важливим кроком у відносинах між Україною та Сполученими Штатами було присвоєння Україні статусу країни з ринковою економікою, а також розширення економічного співробітництва в ключових галузях економіки [66, с. 112].

Щодо закордонних досліджень стану українсько-американських відносин та їх аналізу, Дослідницька служба Конгресу (CRS) має статтю, в якій розповідає про Україну через призму поглядів американського суспільства [77]. Вони зазначають, що відносини США з Україною глибокі та багатогранні. У 2018 році представники США заявили, що підтримка суверенітету та територіальної цілісності України є непохитною. Це стосується як окупованого Криму, так і контрольованих Росією територій на сході України [77, с. 30].

Міріам Бергер досліджувала питання відносин між країнами та спиралась на ретроспективу відносин. Вона також акцентувала увагу на тому, що Сполучені Штати бачили Україну крізь призму Росії [76]. Зносини між державами розглядаються через оцінку ряду ключових факторів, таких як геополітичне становище України, спільні демократичні цінності, співпраця у сфері оборони та безпеки. США підтримують демократичний розвиток України, її зусилля щодо політичних, соціальних та економічних реформ. У статті піднімається тема антикорупційних заходів та зміцнення правової держави в Україні як ключ до залучення іноземних інвестицій та подальшої інтеграції з НАТО та ЄС [76]. Також українсько-американські відносини аналізуються через призму їхнього впливу на міжнародну систему, зокрема політику стримування та розширення НАТО, що є важливим у нашому дослідженні. Завдяки статті можна побачити розвиток та проблеми співробітництва між державами, їхні переваги та недоліки.

Щодо євроатлантичної інтеграції, з моменту здобуття Україною незалежності процеси інтеграції спочатку були лише предметом дискусій та обговорень. Спершу розглядалося питання про мету вступу, цілі, інституційну структуру і тільки з часом ці розмови стали набувати більш практичного спрямування.

У вітчизняній історіографії можна виокремити праці таких науковців, як І. Артёмова [1], Т. Брежневої [6], І. Тодорова [58], Л. Шачковської [69]. У цих дослідженнях звертається увага на значення євроатлантичної інтеграції, її

умови, спроби визначити перші кроки у процесі інтеграції, а також пояснюється важливість такого напрямку у зовнішній політиці.

Для розуміння важливості євроатлантичного напрямку у зовнішній політиці України можна звернутися до праці Р. Офіцинського [42]. У своїй роботі він досліджує соціальні тенденції та закономірності, що мають вирішальне значення для західної цивілізації, особливо у контексті повернення України до Європи. Центральним об'єктом аналізу виступає українське суспільство і його політична еліта, яка обіймає державні посади [42, с. 10]. Офіцинський зазначав, що на міждержавному рівні Україна уклала стратегічне партнерство з трьома країнами: США, що є супердержавою та сусідами – Польщею та Росією. З метою просування європейських цінностей у своєму регіоні, Україна активно здійснювала багатосторонню політику через участь у різноманітних універсальних і регіональних міжнародних організаціях [42, с. 8].

У дослідженні М. Кордона [30, 31] аналізується історія становлення та розвитку НАТО і Європейського Союзу, досліджуються аспекти співпраці з Україною, обговорюються шляхи інтеграції в євроатлантичні структури та Європу, а також розглядаються перспективи отримання членства в ЄС та НАТО. Кордон зазначає, що ідея євроатлантичної інтеграції має далекі історичні корені, що це є історичною традицією України. Північноатлантичний альянс, країни, що входять до нього та Україна підтвердили свою готовність до подальшого розширення та зміцнення співпраці з метою забезпечення стабільності та захисту демократичних цінностей в Європі. Хартія узаконила принципи та механізми розвитку відносин між Україною та НАТО, визначила сфери співпраці, а також створила Комісію Україна-НАТО, яка сприяє просуванню у цьому напрямку. Ця комісія збирається не рідше двох разів на рік для оцінки виконання та підтримки активного розвитку співпраці між організацією та нашою державою [31, с. 102]. Тож Кордон у своїй праці проаналізував основні механізми співпраці, історію розвитку відносин з НАТО та ЄС і відзначив важливість об'єднання суспільства для цього, його значущість у цьому, що ми і

зараз бачимо на власному прикладі під час повномасштабної війни Росії проти України.

У монографії ж І. Тодорова [58] великий акцент приділяється історичним та геополітичним передумовам, які визначали європейське та євроатлантичне спрямування України, а також особливостям співпраці України з ЄС та НАТО протягом 1991-1994 років. Також зазначається, що співпраця України з ЄС, НАТО та іншими організаціями є не лише виразом її глибоких геополітичних основ. Протягом тривалого періоду часу Україна була позбавлена природного європейського шляху розвитку. Як і інші країни постсоціалістичного простору, вона обрала шлях засвоєння у своєму житті загальнолюдських цінностей демократії, ринкової економіки та світової культури. Ці явища, переважно, є вагомими досягненнями європейської та атлантичної цивілізацій і зараз вони наближаються до нас саме з країн Західної Європи [58, с. 13]. Тодоров зазначає, що Україна активно визначає свої власні національні інтереси та зовнішньополітичну стратегію, вирішуючи різноманітні завдання, пов'язані з необхідністю зробити європейський геополітичний вибір. Майбутнє України залежатиме від того, наскільки відповідно до її національних інтересів буде спрямований її європейський курс та наскільки якісними будуть її міжнародні відносини, особливо з країнами-сусідами [58, с. 4].

Варто звернути увагу на працю Перепелиці Г. М. [46]. У ній досліджується обговорення стосовно приєднання України до НАТО та його значення. Автор аналізує внутрішні та зовнішні аспекти, що стосуються процесу євроатлантичної інтеграції. Науковець розкриває сутність налагодження партнерських відносин з іншими країнами та їхній вплив на майбутні етапи розвитку [46]. Також пояснено, що Україна протягом тривалого часу була в ситуації, коли їй доводилося знаходити баланс між відносинами з Росією та західними країнами з метою зміцнення своєї незалежності, збереження територіальної цілісності та пошуку можливостей для співпраці з НАТО. Також ця робота аналізує внутрішні та зовнішні аспекти євроатлантичної інтеграції і розглядає налагодження партнерських відносин з

іншими країнами та їхній вплив на майбутні перспективи між Україною та НАТО, а також формування стратегій розвитку країни.

Пізнавальний інтерес викликає праця М. Михальченка [41], який зрозуміло та цікаво розглядає політичні зміни в Україні після розпаду СРСР та висвітлює ряд актуальних проблем того періоду. Однак головною метою його дослідження є аргументація необхідності вдосконалення України з метою вступу до ЄС як повноправного члена. У роботі Михальченка виділяється важливість модернізації українського суспільства, що має сприяти наближенню до європейської спільноти. Також розглядаються загальні виклики у зусиллях зрозуміти сучасні суспільства за допомогою системно-цивілізаційного підходу. Україна розглядається як новий впливовий учасник у європейському просторі, чия доля ще формується під впливом об'єктивних та суб'єктивних чинників світового та внутрішнього розвитку [41]. Історичні та сучасні аспекти, політика, економіка, людський потенціал, ідеологія – усі ці та інші визначники цивілізаційного становлення та прогресу України розглядаються у контексті оцінки місця та ролі нашої країни в сучасному світовому устрої.

Важливим місцем в історіографії проблеми є праця І. В. Артьомова [1]. Автор розглядає передумови, які підштовхнули Україну до обрання курсу на співпрацю з Європейським Союзом, проводить аналіз поточного стану проблем та механізмів втілення обраного курсу, а також вивчає його основні етапи [1, с. 2]. У роботі досліджується правова база європейської та євроатлантичної інтеграції, проводиться моніторинг актуальних питань і шляхів реалізації стратегічного зовнішньополітичного курсу України, а також стан та перспективи європейського та євроатлантичного вибору України [1, с. 5]. Автор, опираючись на сучасні реалії, обґрунтовує різноманітні погляди населення східних і західних регіонів України щодо питання євроатлантичної інтеграції. Іван Артьомов зазначає, що у роки незалежності Україна розширила свою співпрацю з європейськими і світовими організаціями і відтепер вона ґрунтується на конкретних діях, що впливають із внутрішньої і зовнішньої політики країни. Такий підхід України був зрозумілим для сусідніх країн, членів

Європейського Союзу, а також Росії. І це підтверджується активною роботою українських дипломатів у структурах НАТО, ЄС та інших організаціях. Та з іншого боку, Україні, з історичними зв'язками з Росією, довелось стояти перед складним вибором щодо забезпечення національної безпеки в нових умовах [1, 16].

Сенс євроатлантичної інтеграції розглядають Людмила Шачковська [69], Євген Романенко [49], Валентина Смілянець [55]. Наприклад, у своїй роботі Шачковська Л. вважає, що співпраця з НАТО спрямована на зміцнення незалежності України і науково обґрунтовує свою точку зору. Наприклад, що головною рисою євроатлантичної спільноти є об'єднання країн, які визнають захист демократичних цінностей і прав людини як один із основоположних принципів своєї ідеології та політичної діяльності. НАТО висловлює занепокоєння щодо авторитарного або тоталітарного характеру політичного режиму у країні, яка бажає приєднатися до Альянсу, оскільки це об'єднання сподівається мати надійного союзника після свого розширення. Країна з авторитарним або тоталітарним політичним режимом не розглядається НАТО як такий надійний союзник, як демократичні країни [69, с. 2]. А от Смілянець В. аналізує двосторонні відносини між НАТО і Україною в контексті позаблокового статусу України та розглядає форми участі нашої держави у міжнародних заходах щодо забезпечення європейської безпеки [55, с. 147]. Євген Романенко ж зосереджується на питаннях вступу до НАТО з погляду національної безпеки та захисту держави від агресії інших країн. Також розглянуто, як критерії ефективності та результативності можуть бути використані для оцінки процесу євроатлантичної інтеграції України [49]. Підкреслено основні труднощі, що виникають при оцінці і визначено завдання спостереження в контексті євроатлантичної інтеграції.

Також дослідження інтеграційних процесів України неможливе без аналізу західних науковців та політиків. Серед таких потрібно виокремити Манфреда Ломанна [38], Сакса Дж. [52], Штефана фон Крамона — Таубаделя [57], Тора Букволла [73], І. Бонда [72]. Такі дослідження є важливою складовою

аналізу міжнародних відносин та політичного розвитку нашої держави. Науковці звертають увагу на роль України в контексті євроатлантичної інтеграції та розглядають різні аспекти цього процесу. Вони аналізують економічні, політичні та культурні аспекти інтеграції в контексті її відносин є НАТО, ЄС та різноманітними міжурядовими організаціями. Західні дослідники також вивчають вплив інтеграційних процесів на внутрішню політику країни, реформи, які вони можуть викликати, стан демократії, права людини та загалом розвиток суспільства. Крім того, західні науковці розглядають стратегії України щодо реалізації своїх інтеграційних амбіцій [72] та аналізують перешкоди, з якими країна стикається на шляху до євроатлантичної інтеграції. Їхні дослідження сприяють кращому розумінню складних взаємозв'язків між Україною та західним світом, а також допомагають політичним силам у прийнятті стратегій щодо майбутнього євроатлантичного шляху України. Так, для закордонних дослідників, що займаються українською зовнішньою політикою, важливими є значення українського суспільства та його спільних цінностей з Європою. Це пояснюється тим, що через це можна визначити прогрес у цивілізаційному розвитку як для сучасності, так і для майбутніх перспектив. Для Європейського Союзу важливим є збереження національної ідентичності та культурного багатства в контексті інтеграційного процесу. Для нашої країни, яка ще досі відстоює свою незалежність, це становить основу для самоідентифікації [38].

Тор Буквол у своїй роботі розглядає перетворення поглядів України на питання розширення НАТО, розкриває характер взаємин між Україною та НАТО, а також оцінює витрати та переваги, які українське політичне керівництво очікує внаслідок розширення Північноатлантичного альянсу. Він також досліджує, як Україна намагається з'ясувати свою ідентичність та роль у новій архітектурі безпеки Європи [72].

Робота І. Бонда відіграє важливу роль у розгляді наших питань та дослідження. Автор засуджує вторгнення Росії на територію суверенної держави, критикує уникнення запитань від західних лідерів про те, чи є Україна

європейською країною. Він також розглядає взаємовідносини між НАТО та Україною, описує їх розвиток та майбутні можливі зв'язки [72]. Манфред Ломанн та Сакс Дж. у своїх наукових працях аналізують включення України у новий економічний простір у контексті поглиблення глобалізації світової економіки, вивчають стан економічного співробітництва з країнами ЄС та перспективи інтеграції в ЄС [35; 38].

Якщо ж досліджувати базу повністю, можна розглянути наукові статті, праці дослідників з Росії і неозброєним оком побачити нав'язливу думку та антиукраїнський контекст із мотивами пропаганди та неправдивості досліджень. Як правило, розглядати такі праці є недоречним, проте якщо повністю поглиблюватися у вивчення питання та аналізувати і відсіювати інформацію, можна виокремити наративи та визначити політику і ставлення російських сил до євроатлантичної інтеграції України та до нашої держави в цілому.

Отже, аналіз наукового доробку вітчизняних та закордонних дослідників щодо відносин між Україною, США та євроатлантичною спільнотою свідчить про широкий інтерес до цієї проблематики. Більшість авторів вбачають у євроатлантичному векторі політики нашої держави ключ до її стабільності та розвитку. Дослідження відносин України з США вказує на їх стратегічну важливість для України як в сфері політики, так і економіки. Вони вказують на те, що співпраця з США допомагає Україні зміцнювати свою державність, впроваджувати реформи та розвивати свої економічні та військові потенціали. Важливим елементом підтримка з боку Сполучених Штатів у забезпеченні територіальної цілісності та суверенітету України в умовах російської агресії. Наукові дослідження акцентують увагу на ролі США як гаранта безпеки та стабільності в регіоні, особливо в контексті війни в Україні. Наукова література вітчизняних та закордонних дослідників підтверджує загальне розуміння та підтримку євроатлантичної інтеграції для України. Аналізуючи відносини йде переконання, що Україна стає все більш сильною та впливовою європейською державою, що постійно розвивається та стає активним учасником міжнародних

відносин. Такі дослідження відображають позитивне ставлення до євроатлантичної інтеграції, зносин із США та підтримку зусиль України в таких напрямках. У цілому, аналіз відносин підкреслює взаємну важливість та потенціал для спільного розвитку та зміцнення демократичних цінностей і стабільності в регіоні.

1.2. Нормативно-правова база взаємовідносин України із США та НАТО з 1991р. по теперішній час

Нормативно-правова база взаємовідносин України з іншими державами та міжнародними організаціями є ключовим елементом, що визначає основні принципи та засади співпраці між двома країнами, чи організаціями. Така база визначає правові рамки, в межах яких відбувається обмін як дипломатичний, культурний, економічний, торговельний, так і військовий. За допомогою нормативно-правової бази можна прослідкувати минулі зовнішньополітичні зв'язки, їх сьогоденний стан, помилки та досягнення, спрогнозувати перспективу відносин та запобіганню складних ситуацій. Тож, у цьому підрозділі ми розглянемо основні договори та угоди, меморандуми, які складають нормативно правову базу українсько-американських відносин, зносин з НАТО, аналізуючи їх зміст, значення та розвиток між країнами і міжнародними організаціями.

Щодо українсько-американських відносин, то з моменту здобуття незалежності України в 1991 році, відносини між цими країнами розвиваються на постійній основі, на засадах взаємоповаги, рівноправ'я та співробітництва. Важливим етапом у становленні відносин між Україною та США є Хартія партнерства, дружби і співробітництва [63], цей документ також є одним із основних між державами. Він визначив загальні принципи співпраці та відкрив шлях для подальшого розвитку взаємовідносин. Нормативно-правова база охоплює широкий спектр договорів, домовленостей, які стосуються торгівлі, економічних та культурних відносин, безпеки та оборони, науки і культури. Такі

документи встановлюють важливість співпраці у різних сферах та є базовими для розвитку співробітництва та партнерства між США і нашою державою.

Хартія українсько-американського партнерства, дружби і співробітництва була підписана та набула чинності 22 листопада 1994 року [63]. Це є важливий документ в історії України, оскільки у ньому ще раз підкреслено важливість нашої країни у міжнародному просторі, ще раз визнається незалежність України, заохочується її прагнення бути суверенною, демократичною, вільною державою на принципах демократії та верховенства права. Також в документі зауважується, що для Сполучених Штатів безпека та процвітання України має велике значення, так як дружні і масштабні відносини з Україною є базою для зміцнення міжнародної безпеки.

Документ був затверджений на важливих засадах. Сполучені Штати будують відносини з Україною, розуміючи, що наша держава прокладає свій шлях до демократії на слідах тоталітаризму і підтримують зусилля України в створенні нового суспільства, що буде засноване на повазі до прав людини, її основоположних свобод та верховенстві закону [63].

Також, надзвичайно важливою в цьому документі є підтримка США в участі України у програмі «Партнерство заради миру» [45] НАТО, та співробітництво між військовими установами в цьому колі питань. У рамках цієї програми, США також висловили бажання мати співпрацю з Україною для розвитку Збройних Сил із силами Альянсу з метою спільних навчань та тренувань, готовності до екстрених ситуацій. Сполучені Штати Америки розуміють, що стратегічне розташування України в центрі Європи дає їй можливість внести особливий внесок у збереженні миру, забезпечення безпеки та стабільності в регіоні [63]. Вони вважають, що безпека України нерозривно пов'язана з безпекою всієї Європи, і тому підтримують нашу державу у її зусиллях з розв'язання конфліктів шляхом діалогу та співпраці, без застосування сили чи загрози щодо територіальної цілісності чи втрати політичної незалежності будь-якої держави [63].

Важливим моментом, зазначеним у Хартії є те, що Сполучені Штати визнають позитивну роль України на міжнародній арені через її участь в організаціях, таких як ООН, дипломатія в ОБСЄ та у заходах впровадження санкцій. Цей вияв є надією на співпрацю з метою підвищення ефективності праці у цих сферах. Тож таким способом держави підтвердили свою визначеність у співпраці на всіх міжнародних та регіональних рівнях, щоб досягти своїх цілей. Також зазначено, що Штати готові співпрацювати не лише у вищезазначених напрямках, а й в економічному, тобто держави сприятимуть співробітництву в економічних сферах, торговельних, що будуватиметься на рівноправних принципах, взаємності та толерантності. Дві країни готові гарантувати виконання міжнародних стандартів управління в сфері обігу капіталів, переміщення товарів та укладання відповідних договорів у сфері економічного співробітництва [63].

Не менш важливим є те, що в документі є згадка про співпрацю для розробки допомоги, спрямованої на трансформацію та прискорення реформ. Тобто від США йде не лише вимога, а й пропозиція, допомога та способи вирішення проблеми. У свою чергу Україна розуміє про їх важливість та визначає комфортне створення для фінансового і правового поля, яке є привабливим для інвестицій, а США в такому разі сприятимуть заохоченню американських приватних компаній до ринку нашої держави. Тож обидві держави готові гарантувати виконання міжнародних стандартів управління в сфері обігу капіталів, переміщення товарів і послуг, а також готові до підписання відповідних договорів у сфері економічного співробітництва [63]. Держави висловлюють впевненість в тому, ринкові механізми є найбільш ефективним інструментом для задоволення потреб національної економіки. Україна ж зобов'язується проводити ринкові реформи якомога швидше, а США підтверджують свою готовність надати фінансову та політичну підтримку у цьому процесі як на двосторонньому рівні, так і на міжнародному рівні через фінансові установи.

Ця Хартія поклала важливий початок шляху розвитку зносин між країнами, затвердила спільну працю в різноманітних галузях культури, таких як економіка, торгівля, культура. Узгодила розширення інформаційного обміну та сприятливі співпраці, а також подальший розвиток дружніх зв'язків.

Неможливо не зазначити про такий документ, як «Заява про американсько-українські відносини і розбудову демократичного партнерства» [22]. Цей документ свідчить про старт повноцінних відносин між державами, окреслюються напрямки подальшої співпраці та в цілому пояснюється важливість відносин Україна-США як для двосторонніх відносин, так і для Європи. У документі заохочується зобов'язання України щодо передачі і відмови від ядерної зброї та бажання приєднатися до «Договору про нерозповсюдження ядерної зброї» [12]. Роз'яснюється співпраця у сфері економіки, безпеки, ядерного питання та обговорюється важливість забезпечення цих інтересів для міцного та особливого партнерства. Неодноразово наголошується на співпраці з іншими партнерами, які поділяють принципи США та України, та на розширенні партнерства задля демократичного миру, що буде задовольняти потреби та прагнення всього світу та, безпосередньо, двох держав [22].

Важливо також згадати про Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України та Сполучених Штатів Америки від 7 травня 1992 року [40]. Він засвідчує встановлені дипломатичні відносини між державами і сприяє їх зміцненню та розвитку. Цей важливий документ встановлює принципи пересування дипломатичних і консульських представництв, дозвіл на переміщення повноважних осіб і пояснення таких принципів. У Меморандумі зазначено, що подальший діалог між сторонами буде спрямований на втілення цих принципів [40].

Варто звернути увагу на Договір про нерозповсюдження ядерної зброї [12], до якого приєдналась Україна в 1994 році. Цей договір є важливою ланкою в розвитку відносин, так як є потужним поштовхом у їх розбудові. Саме завдяки цій угоді налагодились відносини з США, НАТО та західним світом загалом. Це

пояснюється тим, що підписання такого договору проявляє Україну як відповідальну державу, яка дотримується міжнародних норм та зобов'язань, країну, яка бере відповідальність за свої дії та вчинки і розуміє важливість мирного майбутнього між країнами. Тому це сприяє підвищенню довіри світових партнерів до нашої держави та посилює її вплив в політичній системі.

За цією угодою держави-учасниці мають надати гарантії щодо недопустимості передачі ядерної зброї, її прийняття чи контролю над нею. Основоположним принципом є заборона виготовлення ядерних пристроїв чи зброї та використання її в цілях підтримки чи допомоги. Проте договір не забороняє досліджувати та аналізувати таку зброю в мирних цілях, у цілях дослідження ядерної енергетики та її обміні. Держави-учасниці мають дозвіл на співпрацю з іншими державами, що є учасницями договору, у розвитку використання ядерної енергії в тих самих мирних цілях. Атомна енергія може застосовуватися в медицині, різних дослідженнях з ядерної фізики, тобто в благих екологічних цілях, що не зможуть призвести до ядерного протистояння.

Також кожен член договору має добровільно вести перемовини щодо припинення створення та використання ядерних запасів та сприяти загальній відмові від ядерної зброї. Такий підхід забезпечує зменшення загрози від ядерних конфліктів і протистояння та допомагає зберегти мир і стабільність в світі. Якщо розглядати цей документ в площині відносин Україна — НАТО та Україна – США, то можна виокремити важливі аспекти договору для України. Він є важливим для зовнішніх зв'язків з НАТО, так як свідчить про те, що Україна дотримується міжнародних угод, норм та договорів, може відкрито заявляти про свої наміри бути демократичною державою, що дотримується міжнародних стандартів безпеки попри те, що є спадкоємицею ядерного арсеналу. Підписання цього договору говорить про те, що Україна працює над адаптацією своїх структур до принципів НАТО та показує вияв держави підтримувати нерозповсюдження ядерної зброї і спільно працювати над безпекою в регіоні. Якщо розглядати у цьому вимірі відносини зі Сполученими Штатами, також можна прийти до позитивних висновків. Цей договір для

зносин є базисним, так як він означає злагоджений та одновекторний напрям відносин між державами. Тобто безпека, оборона, мир і стабільність на міжнародній арені як основні критерії зовнішньої політики держав. Таке дотримання угоди виявляє відданість принципам, взаєморозуміння у важливих питаннях між країнами.

Пропонуємо звернути увагу і на Угоду про торговельне та інвестиційне співробітництво [61]. На нашу думку, цю угоду варто розглянути, так як інвестиції – це те, що підіймає економіку, розвиває державу та цікавить іноземних партнерів, а мати таку угоду з США – це важливий досвід і напрям співробітництва для України.

Цей документ набрав чинності 3 червня 2008 року і з того моменту держави розширюють співпрацю та відносини у сфері торгівлі, посилюють свої економічні зв'язки [61]. Цей договір створений на підставі важливості розширення торгівлі та інвестицій для розвитку держав, створенню робочих місць, посиленні на світовій арені, удосконаленні технологій. Також задля спільного діалогу між державами та розв'язанням їх економічних проблем.

Договір продовжує мати на меті підтримування розвитку привабливого для інвесторів середовища та урізноманітнення торгівлі послугами та товарами [61]. Звичайно, у сьогоденній ситуації, а саме війни Росії проти України, має місце зменшення такого економічного співробітництва. Причиною є захоплення територій і винищення аграрної, технічної, виробничої продукції.

Важливим документом нормативно-правової бази є Хартія стратегічного партнерства Україна — США, яка сприяє розвитку відносин, заключення важливих положень та реформ зі Сполученими Штатами [63]. Ця Хартія ще раз наголошує про важливість співпраці України з США для безпеки, миру та цілісності нашої держави в регіоні. Важливим є факт, що цей документ підтверджує відданість України в її незалежності, недоторканності та суверенітету в межах міжнародно-визнаних кордонів, що включає Крим і східні області України [63]. Цей документ затверджує, що Україна обрала правильний напрям своєї зовнішньої політики і впевнено рухається з прогресом до

демократичного суспільства, з правильними західними реформами, які змінюють державу на краще і мають важливе значення у розвитку рівності і свободи в Європі. Тому США підтримують Україну щодо реформ, її бажання протидіяти корупції, підтримувати роботу незалежної журналістики та ЗМІ, посиленні дії установ, що розглядають випадки корупції. Це спрямовано на зміцнення довіри до закону та повністю відчуті інтеграцію нашої держави до структур Європи та Північноатлантичного альянсу [63]. Хартія підтверджує співпрацю та її подальший розвиток у багатьох напрямках, а особливо в оборонному та безпековому. Не раз наголошується, що Україна є державою, яка робить свій внесок у підтриманні миру не лише для своєї нації, а й для Європи в цілому.

Наразі можна зрозуміти важливість цієї Хартії, а саме II розділу [63], що присвячений протидії російській агресії. На початку 2022 року Україні довелося зіштовхнутися з повномасштабною війною, в якій Сполучені Штати виявили неабияку підтримку та опору, допомогу у війні з східним ворогом. Спираючись на зміст документу, держави протидіяли агресії з моменту анексії Криму в 2014 році. Зазначається, що Сполучені Штати не визнають і ніколи не визнають цього перевороту, а також окупації східних областей України [63]. Згідно з Хартією, стратегічне партнерство мало важливість притягнути Росію до відповідальності за порушення міжнародного права, норм та договорів. Якщо повернутися до історії, то надзвичайно вагомою для українського народу є співпраця у напрямі розповсюдження правди про Голодомор 1932-1933 років в Україні.

Важливим є те, що США підтримують Україну в отриманні статусу партнера НАТО з розширеними можливостями та виявляють допомогу в реформуванні та навчанні. Сполучені Штати Америки є відданими у забезпеченні України безпекою та охороною території [63].

Надалі розглянемо нормативно-правову базу відносин з НАТО, цей розділ дослідження важливий у розумінні етапів євроатлантичної інтеграції України на її складному шляху.

Основним політичним документом, що регулює відносини між НАТО та Україною є «Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-атлантичного договору» [62]. Цей договір набув чинності 9 липня 1997 року та спрямований на посилення стабільності в Європі.

У Хартії зазначено, що наша країна є ключовою у забезпеченні стабільності в Центрально-Східній Європі, бажання мати змістовні відносини з нею є важливим для Альянсу. Організація бачить, що Україна розвивається, має прогрес у різноманітних сферах діяльності та виявляє бажання стати членом Альянсу. У документі зазначені основні принципи та зобов'язання сторін для міцної та дружньої співпраці. Одними з них є повага до суверенітету, територіальної цілісності держав та непорушність їх кордонів, визнання фундаментальних принципів права та їх дотримання, також обов'язкове запобігання конфліктам та мирні способи врегулювання у разі їх виникнення [62]. Ці базові та основні принципи є ґрунтовними у підписанні Хартії. Україна ж, у свою чергу, за документом, зобов'язується і надалі продовжувати зміцнювати свої демократичні цінності, впроваджувати реформи та співпрацювати з Альянсом.

Також наша держава та Північноатлантичний Альянс підтвердили спільну мету в розгляді та співпраці з широким спектром питань через консультації. Вони підтверджують свою готовність розвивати та посилювати консультації в різних сферах [62]. Такі консультації будуть проводитися у питаннях, що становлять спільний інтерес. Це стосується питань оборонного захисту, запобігання конфліктам, політичних питань, що мають відношення до стабільності миру, боротьби з тероризмом. Також такі питання стосуються ядерної безпеки та екологічної безпеки в цілому. На цьому етапі варто зазначити, що вже в 1992 році з Україною обговорювали та радилися щодо таких важливих питань. Це означає те, що Хартія закріплює міжнародний авторитет України та визнає її як важливого стратегічного партнера. У документі зазначено, що консультації мають здійснюватись на рівні високих візитів, зустрічами відповідних комітетів, залежно від напряму обговорення, та

періодичністю не рідше двох разів на рік. Такі комісії будуть унікальними та не дублюватимуть обов'язки інших механізмів [62]. Також Україна на етапі свого становлення прийняла важливе рішення, яке згадувалось вище – відмова та нерозповсюдження ядерної зброї. Таке рішення мало вагомий вплив на НАТО та внесло свої позитивні корективи у співробітництво з Україною. Цим рішенням наша держава ще раз підтвердила своє бажання будувати нову, міцну та стабільну Європу зі своєю участю. Північноатлантичний договір підтримав такі зусилля України у виведенні зброї з її території [62]. Варто також зазначити, що цей документ є поштовхом до співпраці з учасниками організаціями, ведення як багатостороннього, так і двостороннього діалогу з ними щодо різнобічних питань, пов'язаних не лише з Альянсом, а й відносинами держав безпосередньо.

Підписавши цю Хартію, наша держава та НАТО взяли на себе обов'язок розширювати та підсилювати співробітництво на перспективу та розвивати відносини, що сприятимуть забезпеченні стійкості та спільного демократичного суспільства в Європі [42].

На нашу думку, також важливою правовою базою є Рамковий документ, що є основою Партнерства заради миру від 8 лютого 1994 року [45]. Варто зазначити, що Партнерство заради миру було запроваджене Альянсом як основною ініціативою на саміті в Брюсселі у 1994 році. Завдяки цій ініціативі, країни, що є членами НАТО, можуть співпрацювати та розвивати свої відносини з іншими країнами-учасниками або державами, що мають бажання вступити до Альянсу на двосторонньому рівні. Тобто, держави між собою обирають напрямок співпраці, основні моменти у такому партнерстві, можуть обговорювати питання щодо запровадження миру і стабільності в євроатлантичному регіоні у своєму діалозі, без втручання сторонніх держав. Тож метою Партнерства заради миру є налаштування співпраці та діалогу між двома державами на індивідуальному рівні, у своєму темпі та важливих для них векторів. Така співпраця охоплює багато напрямів, і держави можуть ставити в пріоритет те, що є важливим для них на різних етапах відносин.

Звичайно, на прикладі України можна побачити, що таке партнерство не дає стовідсоткової можливості на подальшу безпосередню участь в НАТО. Однією з причин, чому Україна так довго була під впливом Росії, є невизначеність і нейтралітет НАТО. Україна шукала пошук партнерів в Альянсі, а не отримуючи конкретної і визначеної відповіді – поверталась до давньої співпраці з Росією та СНД загалом. Загальновідомий факт, що в 1994 році в Україні пройшло опитування громадян щодо напрямків руху. І, звичайно, більшість українців вказало на східний нахил відносин (Російська Федерація), а зовсім малий відсоток – західний. На той момент відбувався великий тиск на громадян з боку Росії – телевізійний, інформаційний тощо. Українці не зовсім розуміли що таке Північноатлантичний Альянс і якою є мета вступу до нього. Проте, у 1994 році наша держава приєдналась до Партнерства заради миру. Це можна вважати початком великого шляху до НАТО. Цей документ підтвердив рішучість України в зміцненні зв'язків з Альянсом. Йдеться не тільки про дипломатичні відносини, а й військові і безпекові зв'язки, що розвиватимуться між державами. Цей документ зазначає, що держави повинні розвивати сприятливу надалі безпекову ситуацію в регіоні, підтримувати його стабільність і мати розуміння, що це може бути виконане за умови підтримки один одного та спільних, узгоджених дій. Країни повинні дотримуватись демократичних цінностей та моралі, верховенства права, зберігати цінність свободи та дотримуватись міжнародного права і ні в якому разі не порушувати його [45]. У документі зазначається, що для НАТО є недопустимим погроза силою, залякування воєнним озброєнням, порушення незалежності та територіальної незалежності інших країн.

Країни, що підписали цей документ мають дотримуватись основних правил задля досягнення цілей. Одними з таких цілей є підтримка відносин з іншими країнами-учасниками, їхні діалоги на багатосторонніх рівнях. Діалоги щодо дотримання миру, вирішення глобальних проблем та воєн, обговорення щодо планування оборонної співпраці та інвестицій в неї [45]. Також дотримання співпраці у навчанні та воєнної підготовки, підготовка до

різноманітних миротворчих дій, воєнних операцій, пов'язаних з пошуковими роботами, а також операцій, що потребують гуманітарної допомоги [45].

Важливим та цікавим є момент, що підписуючи цей документ, держави повинні надати Альянсу свою розробку заходів, щодо зміцнення та підтримки роботи НАТО, націлених на досягнення намірів організації. Згідно з цим, кожна держава, яка підписала документ, матиме свої індивідуальні та особливі розробки програми партнерства з НАТО [45].

Також документ націлений і на сторону, що приймає нового учасника Партнерства. Така сторона також має свої зобов'язання і погоджується з необхідністю підтримки нового партнера, сприянні координації та забезпеченні діяльності держави, допомога у розвитку воєнної підготовки, спільні планування та розробки [45]. Також зазначено, що Альянс не залишить свого партнера якщо держава відчуватиме тиск на себе з боку іншої держави, а тим паче пряму загрозу для своїх кордонів.

На прикладі України ми можемо побачити та проаналізувати, що не все розписане в Рамковому документі відповідає чинності та реаліям. На нашу думку, міжнародна організація має переглянути свої положення та зробити роботу над помилками, так як постійне спостереження та неоднозначність дає волю тоталітарному ворогу як Росія, яка користується можливістю провокувати та нищити й надалі, не отримуючи значущих покарань.

Отже, можна зробити висновок, що наразі сформована велика нормативно-правова база відносин між Україною, США та НАТО. Такі документи дають можливість охарактеризувати відносини України з державами та міжнародними організаціями, проаналізувати етапи зносин, їхні сильні та слабкі сторони, спрогнозувати політичне майбутнє та з'ясувати помилки минулого. На основі такої нормативно-правової бази формуються зв'язки між країнами, їхні обов'язки та правила, якими керуються сторони у становленні відносин. Це є важливим, так як такі документи забезпечують порядок у дотриманні зобов'язань, чіткі характеристики співпраці та захист національних інтересів, захист прав людини та уникнення можливих розбіжностей у

поглядах. Така база створює умови для подальшого розвитку сторін договорів та план дій на майбутнє. Саме тому, проаналізувавши минулі документи, можна сформулювати етапи розвитку між державами і політичними організаціями, та досягти кращих можливостей у подальшому.

РОЗДІЛ 2. ПАРТНЕРСТВО УКРАЇНИ ІЗ США ТА НАТО З 1991 РОКУ ПО 2014 РІК

2.1. Зовнішньополітичні вектори України з 1991 р. по 2014р.

Наша держава пройшла складний період свого становлення і отримання незалежності. Протягом сотень років Україна зазнавала тиску, тоталітаризму та пригнічення своїх громадян. Зі здобуттям незалежності, держава опинилась на складному виборі свого подальшого напрямку, багато розбіжностей думок у громадян, невизначеність влади, погляди в бік Росії з однієї сторони, та бажання рухатись в сторону процвітаючих держав спричинили деякі розходження у думках і наша країна опинилась перед складним вибором.

З початком нашої незалежності повністю змінилось геополітичне становище регіону, перестав існувати СРСР, Україні потрібно було формувати свою власну, ніким не керовану зовнішньополітичну стратегію. З цього моменту перед нашою державою постав складний вибір, так як Україна розташовується одночасно як і у вигідному геополітичному положенні, так і з іншої сторони – складному. Це пояснюється тим, що Україна лежить на перетині двох «світів». І. Артьомов зазначає: «Україна лежить на перехресті різних за векторами геополітичних інтересів та є буферною зоною між західною цивілізаціями та східною» [1, с. 8].

Саме тому обрати один доцільний зовнішньополітичний курс було складно, так як з однієї сторони для деяких громадян було складно відійти від російського колоніалізму, опинитися на роздоріжжі вибору і обрати неправильний шлях. Інші люди мали бажання обрати європейський напрям демократичного та правильного існування. Тож вибрати один колективний напрям було доволі складно. Відбувались надзвичайно складні процеси, які вимагали пошуку одного вектору зовнішньої політики, роздуми навколо громадян та політичних еліт щодо зовнішньополітичного курсу нашої держави [26].

Стояв складний вибір між західною стороною, що означало мати орієнтир на європейську та атлантичну інтеграцію, та між східною – розвиватись в сторону російської імперії. Тоді Україна опинилась на розколі двох векторів, розколі суспільства, що означало ускладнення у прийнятті рішень. Проте такий розкол доторкнувся не тільки до суспільства, а й політичних еліт. Тоді українські партії поділились на чотири групи і мали на меті: повернення до ядерного статусу, за що виявляла увагу партія «Свобода», вступ до Північноатлантичного Альянсу і Європейського Союзу – виголошували правоцентристські партії, оголошення нейтралітету – лівоцентристські партії та позаблоковий статус, що був встановлений конституційно [28, с. 475].

На початку 2000-х років обізнаність щодо НАТО та співпраці з цією організацією була надто мала. Більшість інформації, яку тоді знали про Альянс йшло від Росії і, звичайно, зі своїм підтекстом та пропагандою. Суспільство вважало, що НАТО є чимось жахливим, організацією, яка провокує та підтримує війни і насаджує всюди авторитет. У той час було недостатньо ресурсів для оцінки і аналізу міжнародної організації, тож суспільство брало інформацію лише з доступних каналів. В українському випадку – це від Росії, з яким ще на той час було багато спільних радіопередач, телевізійних новин та каналів, а тим паче – співпраць. Суспільству насаджували неправдиву інформацію шляхом комедійних та інших передач. Ось чому в українському суспільстві був такий низький рівень обізнаності закордонних установ та їх принципу дії, їхніх нормативів, документів та напрямів діяльності. Громадяни не могли якісно оцінити та проаналізувати переваги та недоліки в отриманні членства в НАТО.

Тобто з цього можна виокремити, що однією з головних причин такої ситуації була низька обізнаність громадян щодо НАТО, її суті діяльності та стандартів [26]. Як зазначає І. Коваль, В. Дубовик та С. Глебов: «Спостерігалась відсутність цілеспрямованої інформаційної діяльності влади, щоб пояснити та роз'яснити громадянам визначеного чинним законодавством курс України з

метою забезпечення підтримки та стабільності в державі та регіоні в цілому» [26, с.117].

Українське суспільство було пострадянським та залишило відбиток радянського усвідомлення, що Північноатлантичний Альянс – це надто агресивний військовий блок. Багато пострадянських країн вважали саме так, прикладом того є Словаччина, яка також мала на меті вступити до міжнародної організації у 1997 році. Тоді що перший, що другий референдум вступу до НАТО провалився і лише малий відсоток населення бажав приєднатись до організації [28, с. 475]. Як зазначається у статті Олександра Жуковського, ще у 2006 році дипломат Роман Безсмертний опікувався питанням створення особливої навчальної програми для пояснення громадянам переваг членства в Альянсі, щоб сформувати правильну та правдиву думку у громадян без нав'язливих наративів та пропаганди [20, с. 2].

Проте наразі багато свідомих людей, громадяни нашої держави знають, що НАТО не є організацією, що має на меті вирішувати всі питання зброєю та агресією. Насправді навпаки, це організація, що має на меті забезпечити колективну безпеку, а як наслідок і безпосередню безпеку держав-учасниць шляхом запобігання воєн. Прикладом такого потужного гаранту безпеки можна взяти інші пострадянські країни : Латвія, Естонія, Албанія, що також були під значним впливом Радянського Союзу [28].

Варто зазначити, що зі здобуттям Україною незалежності, наша держава на той період вже вибудувала та мала двосторонні зв'язки з такими державами як США, Росія і Польща. Хоч Україна ще була на роздоріжжі правильного вектору, вона вже мала деякі закладені демократичні цінності і хотіла надалі просувати їх у своєму регіоні. Це підтверджується тим, що наша держава вела активну, багатосторонню дипломатичну політику з різними міжурядовими організаціями і приєдналась за перші шість років своєї незалежності до ОБСЄ (1992 рік), Ради Європи (1995 рік), встановила партнерські зносини з Європейським Союзом (1994 рік) та НАТО (1997 рік) [42, с. 8].

Тож в Україні велися досить довгі дискусії щодо її зовнішньополітичного вибору. З такими подіями, як анексія Криму, загарбання територій, війна на Сході України, остаточно було вирішене питання щодо подальшого плану дій [24]. Як зазначається у роботі В. Кваші, інтеграційний вибір держави має багато аспектів, а основні з них – це економічний аспект, політичний та правовий [24, с. 113]. Варто зазначити, що для нашої держави такі аспекти мають надзвичайне значення. Для України це відображається в тому, що правовий аспект має на меті збереження державності і цілісності території, політичний - забезпечити перспективу майбутнього України, а економічний - розвиток України та благополуччя населення [24].

Також у 2003 році Міністерство закордонних справ України проаналізувало та сформулювало основні вектори зовнішньої політики нашої держави. Вони ґрунтуються на багатосторонньому розвитку з іншими країнами, інтеграцією в Європейський Союз та НАТО, а також активну участь в міжнародних дипломатичних ініціативах [42, с. 6]. Європейська інтеграція поступово відрізала зв'язки з євразійською площиною геополітики – Росією, та Україна все більше отримувала досвід європейських стандартів та співпраці з демократичними країнами.

Варто зазначити про документ «Основні напрями зовнішньої політики України», що був ухвалений Верховною Радою України. Він був підписаний у 1993 році та мав на меті окреслити напрями та співпрацю з міжнародними організаціями. У документі зазначено, що наша держава проти будь-яких військових втручань на нашу територію, а взамін виявляє бажання до співтовариства у політичному та військовому вимірі, а також співпраці у різних сферах і налагодженню зв'язків у культурних, економічних, наукових сферах [55, с. 149]. Також у документі зазначено щодо розквіту відносин та співробітництва з НАТО: «Україна планує збільшити свій рівень участі в Раді Північноатлантичного співробітництва, а також буде сприяти розвитку тенденцій поетапної трансформації цих організацій у частину нової системи

загальноєвропейської безпеки, використовуючи їх у взаємодії з Хельсінкським процесом» [55, с. 149].

Як вже було зазначено, після розпаду СРСР Україна опинилася на вісі США-Європа-Росія, тому важливу роль у становленні зовнішньої політики також відіграють Сполучені Штати Америки. Проводячи паралель насадження некоректних та навіть неправдивих фактів щодо НАТО, Росія використовувала таку ж політику і з США. Наприклад, ЗМІ часто використовували, та й зараз насаджують дезінформаційні та маніпулятивні матеріали, спотворюють та фальсифікують новини, факти для створення негативного образу країни і, звичайно ж, підриву довіри до демократичних держав та демократичного світу. І як наслідок, таке насадження неправдивої інформації сприяло недовірі до західного світу у наших громадян. Проте, для наша країна взяла правильний зовнішньополітичний вектор і розвивала співпрацю із Сполученими Штатами. Тож, як зазначав Чекаленко Л., ключовим для забезпечення стабільності у світі та регіоні, та сприяння прогресу нашої країни є співпраця зі Сполученими Штатами Америки [66, с. 103].

Варто звернути увагу на точку зору США на Україну у становленні зовнішньополітичного вектора держави. Сполученим Штатам було важко виокремити нову, незалежну, суверенну державу з-поміж Російської Федерації та СРСР. Деякий час Штати дивилися на Україну через призму російського. Проте, Україна, обравши курс на Захід, довела своїм партнерам, що вона є важливим та корисним політичним гравцем на міжнародній арені. Наприклад, Чекаленко Л. у своїй статті розповідає, що майже з перших років свого становлення Україна сподівалася на позитивне рішення щодо питання про обмеження у двосторонній торгівлі, що було введене Конгресом Сполучених Штатів у 1974 році [66, с. 108]. Ця поправка була скасована у 2008 році і надала Україні більших можливостей та розвитку у торгівлі між двома країнами щодо Угоди про торговельні відносини між Україною та США [66, с. 108].

Звичайно, не можна не зазначити і про східну сторону впливу – Росію. Постійне нагромадження свого тоталітаризму, пропаганди та неправди крізь

роки впливали на громадян України. Російськоорієнтовані політичні еліти при владі також були частиною політики Росії щодо насадження антиєвропейських та антизахідних цінностей, що у 2013 році, з початком Революції Гідності, анексії Криму та захопленням території суверенної держави, вкотре показали Росію як тоталітарну державу. Україна вирішально спрямувала свої зусилля та бажання на демократичний та людський вектор.

Отже, з проголошенням незалежності перед Україною постав складний вибір – обрати напрям від багатовекторності до єдиного напрямку зовнішньої політики. Геополітичне становище нашої держави є одночасно складним та вигідним. Перебуваючи у площині Європа-Росія, Україні довелося пройти складний шлях, але в результаті обрати правильний вектор своєї зовнішньої політики. З самого початку свого державного зростання держава мала на меті забезпечити своїм громадянам можливість жити безпечно, у процвітаючій та незалежній країні, що дотримується демократичних цінностей та сприяє економічному зростанню. Проте, у внутрішні справи незалежної держави постійно втручалася Росія. З приходом складних подій для України у 2014 році, зовнішньополітична ситуація ускладнилася і такі чинники призвели до перегляду зовнішньополітичного курсу України лише на європейський вимір, ставлячи на меті цінність демократизму та свободи.

2.2. Становлення та розвиток взаємовідносин України із США та НАТО в зазначених період

Зі становленням нашої держави як незалежної, суверенної держави, перед нею відкрилися як багато можливостей, так і виклики, пов'язані з підвищенням авторитету держави серед інших країн, спробою зав'язати нові відносини з масштабними, потужними, економічно розвиненими державами та сформувати співпрацю з ними, показати всьому світові, що Україна – не є частиною Росії, а є сильною, стійкою державою на світовій арені.

Тож для України постало складне завдання: встановити дипломатичні, політичні відносини у різних сферах з провідними та демократичними державами і організаціями. Наша держава взяла курс на Сполучені Штати Америки – процвітаючу країну з цінним досвідом у дипломатичних, економічних, соціальних та інших сферах, а також на НАТО – організацію, що забезпечує безпеку країнам у їхній військовій сфері. Відносини з провідними акторами на міжнародній арені були та залишаються важливими для України, оскільки вони мають важливе значення для забезпечення порядку в регіоні та світі в цілому, інтеграції України в світове співтовариство. З початку 1991 року зносини з США та НАТО характеризуються як злетами в співпраці, так і падіннями. Звичайно, що кожна зі сторін мала на меті отримати від співпраці вигідні для себе положення та інтереси. Для України таким інтересом було отримання підтримки від інших держав та організацій у відстоюванні та зміцненні своєї незалежності і суверенітету, а для США та НАТО – мати надійного стратегічного партнера з вигідним геополітичним становищем та можливостями.

Історія становлення та розвитку відносин з НАТО та США перетинаються, тому що заглядуочи в ретроспективу, Сполучені Штати є одними із засновників Північноатлантичного Альянсу та відіграють ключове значення в цій організації.

Можна вважати, що першою основною та вагомою точкою дотику в історії відносин США - Україна є визнання Сполученими Штатами нашої держави як незалежної 25 грудня 1991 року. Дипломатичні ж відносини між країнами були встановлені 3 січня 1992 року [27]. Проте становлення відносин можна вважати 1992 рік, коли здійснився перший офіційний візит Президента України – Леоніда Кравчука до Сполучених Штатів [66, с. 103]. Цим візитом було покладено початок створенню договірної бази двосторонніх відносин та було обрано основні засади співпраці. Вони базувались на довірі, дотриманні своїх обов'язків та рівноправному і демократичному партнерстві. Важливим етапом на початковій стадії формування зносин є візит наступного президента

України – Леоніда Кучми до США. Це відбулось у 1994 році і тоді була підписана важлива для нашої держави хартія, а саме «Хартія українсько-американського партнерства, дружби та співпраці» [64].

Варто зазначити і про момент, коли Україну радили сприймати не через призму Росії, а як окрему державу – самостійну та амбіційну. Це сталось за підтримки Палати представників Конгресу США під час їхнього візиту в Україну у 1993 році [66].

Після цього візиту відбулось покращення відносин США з Україною, державу радили сприймати окремо від Росії, почалося активне надання допомоги у різноманітних сферах, таких як економіка, торгівля, фінанси. Тоді ж і була запропонована Україні участь у «Партнерстві заради миру» задля підтримки стабільності в регіоні. Проте етапом розколу у таких піднесених зносинах постає питання про ядерне роззброєння. Тож несподіване рішення Верховної Ради щодо ратифікації Договору про СНО-1 та Лісабонського протоколу з деякими обмеженнями було помічене незадоволенням з боку Вашингтона [66]. «Було виявлено подвійні стандарти в американській політиці, так як з одного боку висловлювалися заяви про необхідність вирішення проблем безпеки України, а з іншого боку відмовляли Україні у праві на отримання відповідних гарантій, а також виникали певні складнощі з кінцевим узгодженням проекту Хартії про партнерство, дружбу і співробітництво, оскільки Сполучені Штати не вважали за потрібне включати в хартію положення щодо гарантій національної безпеки України», - зазначає у своїй статті Л. Чекаленко [66, с. 104].

Деякою перемогою кризового стану можна виокремити момент, коли у 1994 році відбулася зустріч трьох сторін, а саме України, США та Росії, де було обговорено питання ядерного роззброєння і, як наслідок, підписано Тристоронню заяву щодо цього. За цією угодою Україна мала здійснити ядерне роззброєння та вивезти боєприпаси до Росії. За цією ж заявою США та Росія мали б забезпечити захист національних інтересів шляхом зобов'язання поважати її суверенітет, територіальну цілісність та порядки, утримуватись від

здійснення економічного тиску і, звичайно, забезпечити підтримку Україні в процесі демонтажу ядерної зброї та компенсацію вартості ядерних компонентів боєзарядів [66].

Тож Україна підписала Будапештський меморандум у 1994 році, що означало, що тепер наша держава набула без'ядерного статусу в обмін на гарантії національної безпеки від Великобританії, США, Росії, Франції та Китаю [27, с. 220].

Не можна не зазначити про такі сфери співробітництва між Україною та США як економіка, наука, технології тощо, які значно покращились у 2000-х роках. Наприклад, у лютому 2006 року Сполучені Штати визнали Україну як країну з ринковою економікою, а вже в березні обидві країни підписали протокол щодо взаємного доступу на ринки, і це сприяло наближенню України до членства у Всесвітній торговельній організації [27]. Також важливий момент - США надали Україні статус ринкової держави у 2006 році. Щодо інших сфер, то Україна розвивала співпрацю в галузях науки та технологій. Наприклад, у грудні 2006 року була підписана така угода із США. Проте, як зазначається у статті Б. Ковальського: «Через внутрішньополітичні обставини, що склалися в Україні за президенства Віктора Януковича, реалізація запланованих заходів була призупинена, і лише у жовтні 2017 року Україна і США ухвалили рішення відновити дію угоди» [27, с. 221].

Щодо 2013-2014 років, то в цей переломний момент Сполучені Штати допомагали Україні, і ця підтримка підтверджувалась економічними санкціями проти Росії, наданням фінансової допомоги та підтримкою на міжнародних форумах. Разом з іншими країнами та міжнародними організаціями, наприклад, із Європейським Союзом США проводили спільну стратегію і, ґрунтуючись на принципах взаємного партнерства, реалізували низку заходів, що мали значний вплив не лише на економіку РФ, але й на її здатність здійснювати ефективну зовнішню політику [8]. Крім переліку санкцій, важливою є співпраця і розвиток співробітництва в енергетичній галузі, що також є одним з основних пріоритетів Стратегічного партнерства між Україною та США. У роботі А.

Гондлюк зазначається: «Протягом другого півріччя 2014 року американські експерти та спеціалісти, за підтримки Міністерства енергетики Сполучених Штатів, брали участь у діяльності Кризового енергетичного штабу України з метою створення плану заходів, необхідних для забезпечення стабільного функціонування енергетичного та комунального секторів нашої країни протягом зимового періоду» [8, с. 33].

Щодо становленню відносин України з НАТО, то цей шлях для нашої держави є складним та тернистим. Відносини між країною та міжнародною організацією розвивалися в складних умовах для України, мали свої досягнення і провали. Про розвиток цих відносин є багато статей, аналітичних розборів та дискусій. Ми ж розпочнемо з початку становлення співпраці, а саме з 1991 року. Вже багато років поспіль політичною спільнотою визнається, що НАТО представляє собою найсильнішу структуру безпеки у Євроатлантичному регіоні і завдяки цій інституції та активному дипломатичному, політичному діалогу з партнерами, може ефективно реагувати на сучасні виклики та зарози безпеці [17, с. 13]. А Україна є державою, що відстоює панівні і демократичні принципи, що є характерними для провідних та сильних країн. Вступ України до Організації Північноатлантичного Альянсу в різні періоди викликав надто широке обговорення та дискусій. Це пояснюється тим, що існували як прихильники такої інтеграції, так і противники. Проте, попри всі труднощі та тиск зі сторони деяких груп, Росії, розвиток відносин з організацією продовжувався і на деяких етапах мав великий потенціал та досягнення. Тож момент початку відносин нашої держави з НАТО розпочинається, як уже було зазначено, у 1991 році, коли Україна проголосила свою незалежність. Це було не просто бажанням окремих правлячих кіл, а насамперед юридично закріпленим державним курсом [20]. У лютому 2005 року тодішній президент України Віктор Ющенко проголосив, що вступ України до НАТО – це необхідність; основним пріоритетом та ціллю співпраці нашої країни з організацією є зміцнення безпеки та стабільності в регіоні та за його межами [20, с. 2].

Важливим кроком є участь України на високому рівні в Робочій групі Ради північноатлантичного партнерства у 1992 році. Влітку цього ж року президент України Леонід Кравчук відвідав центральну штаб-квартиру НАТО в Брюсселі, а вже восени відкрилося посольство України в Брюсселі, і це стало ключовим зв'язком у взаємодії між нашою країною та НАТО [55]. Хоч це і слугувало важливим кроком у зовнішній політиці нашої держави, проте такі відносини встановлювалися і з іншими країнами. Важливим моментом на цьому етапі є те, що такий крок відповідав уже не російським установкам та маніпуляціям, а показував Україну як самостійну державу, що може сама обирати свій зовнішньополітичний напрям без сторонніх дій.

У 1994 році Україна утверджується у своїй поглядах, підписавши першою, серед пострадянських країн документ «Партнерство заради миру». Ця програма ґрунтується на безпосередній реалізації конкретних спільних ініціатив та роботі над спільними проектами, а також на засадах відданості та підтримки демократичних цінностей [55]. Мета програми полягає у підтримці проведення реформ, збільшенні стабільності та зниженні загроз безпеки у всьому світі; крім того, її завданням є сприяння в утворенні та підтримці міцних взаємовідносин у сфері безпеки між країнами-партнерами НАТО, також між самими партнерами [55, с. 149]. Офіційним документом програми є «Рамковий документ», в якому зазначено, що : «Партнерство виникає як вияв спільної упевненості в тому, що стабільність та безпека в Євро-Атлантичному регіоні можуть бути досягнені лише за умови співпраці та спільних заходів» [45]. А також у документі зазначається: «Держави-учасниці, що приєднуються до документу, підтверджують свою причетність до збереження демократичних суспільств, забезпечення свободи від примусу та загроз, а також дотримання принципів міжнародного права» [45]. Також країни підтверджують те, що вони виконуватимуть ці обов'язки, що випливають зі Статуту ООН та Декларації прав людини, включаючи зобов'язання утримуватися від загрози силою або її застосування щодо територіальної цілісності, а також дотримуватися існуючих

меж територій і розв'язувати розбіжності та конфлікти шляхом мирних переговорів і домовленостей, що також зазначено в Рамковому документі [45].

У 1995 році Україна делегувала перших представників до штаб-квартири НАТО в Брюсселі. У цьому ж році українські військові були учасниками програми НАТО – наша країна відправила спеціальний батальйон, який виконував завдання щодо підтримання миру і безпеки, здійснювали відновлювальні роботи, що включали в себе відбудову лікарень, ремонт доріг, надання медичної допомоги місцевому населенню Боснії і Герцеговини [55, с. 151].

У 1997 році Україна, як зазначають науковці, досягла найбільших успіхів на її розвитку зовнішньої політики. Це пов'язано з угодою «Про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору». Тож між сторонами був налаштований активний діалог та розглядалось багато питань широкого спектру щодо підтримки України, розвитку відносин та подальшої співпраці у різних напрямках. Згідно з програмою, у лютому 2005 року Сполучені Штати розпочали 12-річний проект, спрямований на надання допомоги Україні у ліквідації 1,5 мільйона одиниць малої та легкої зброї, а також 133 тисячі тонн боєприпасів [42, с. 101-102].

У 1998 році Кучма видав указ у 1998 році, яким було підтверджено, що кінцевою метою для України є вступ до Північноатлантичного альянсу та повноправна участь у цій структурі. Було зазначено, що держава розглядає цю організацію, як найголовнішу та основну у формуванні безпеки та цінностей порядку як в регіоні, так і у всьому світі в цілому. Цей указ «Про державну програму співробітництва України з Організацією Північно-Атлантичного Договору» формувався не лише українськими спеціалістами, а й заохочувався і групами експертів Альянсу. У статті В. Смілянець зазначається: «Для втілення програми було залучено понад 40 міністерств і відомств, які здійснювали конкретні заходи співпраці у різних сферах, таких як політика, цивільно-військові відносини, економіка, боротьба зі злочинністю та тероризмом, наука, технологія, охорона довкілля і т.д.» [55]. Тож у результаті

такої плідної співпраці до 2001 року співробітництво України та НАТО охоплювала 23 різноманітних напрямки, а також в рамках такої кооперації відбулось понад 500 заходів.

Наступним важливим кроком було створення стратегії подальших відносин у 2002 році, де ще раз закріпилась основна мета: «приєднання України через поетапний процес розширення та поглиблення співпраці» [55]. Національний центр з питань євроатлантичної інтеграції України був створений у січні 2003 року. Далі події відбувались швидко, у квітні 2005 року в місті Вільнюсі, міністри закордонних справ НАТО і України започаткували активний діалог під час неформальної зустрічі і обговорили можливе членство України в організації. Наступного ж року всі очікували, що наша держава залучиться до наступного кроку у відносинах, що передбачало розробку плану дій щодо членства в Альянсі [49]. Проте, під час візиту Януковича, на той момент прем'єр-міністра, до штаб-квартири НАТО було заявлено, що наша держава не готова до підписання угоди. Але навіть за власного позаблокового статусу, який не дозволяв Україні очікувати повноцінну політичну підтримку або військову допомогу від організації, вона продовжувала утримувати тісні відносини з НАТО та залишатись єдиною державою-партнеркою, що брала участь у 4 із 5 операцій, керованих Альянсом [49]. Незважаючи на відсутність формального статусу, наша держава виконувала свої зобов'язання перед міжнародною спільнотою у справах збереження миру і світової безпеки загалом [49].

З початком війни на сході України в 2014 році, НАТО засуджувала дії російського уряду та висловлювала підтримку суверенітету і територіальної цілісності України. Це підтверджується у заявах Північноатлантичної Ради від 2 березня 2014 року [55]. Підтримка також була висловлена на різних рівнях і не лише словесно. Наприклад, допомога також була затверджена на лікування та медичну реабілітацію поранених, постачання обладнання для медично-лікувальних закладів та підготовка кваліфікованого персоналу [55]. Звичайно, що організація не могла допомогти саме військовою силою, оскільки Україна не є членом НАТО. Така ситуація могла б призвести до неповоротних

наслідків, таких як загроза глобальній безпеці, адже це було б військове втручання без офіційних для цього підстав.

Отже, Україна пройшла складний шлях становлення та розвитку відносин із США та НАТО. З початком незалежності України ці партнери набули важливого значення для нашої держави, яка прагнула зміцнити свою безпеку, територіальну цілісність та стати стійким гравцем на міжнародній арені серед інших держав. Відносини розгортались хоч і складним, проте доволі успішним шляхом, про що свідчить підписання різноманітних актів та документів, де Україну розглядають як окрему, самостійну державу, що в майбутньому може займати місце сприятливого партнера. США та НАТО підтримували Україну в зусиллях збереження своєї недоторканності, територіальної цілісності, а також надавали допомогу і підтримку на її шляху до євроатлантичної інтеграції та співпраці із Сполученими Штатами. Незважаючи на всі перешкоди та виклики, ця співпраця продовжує зміцнюватись та набирати обертів, дотримуючись і розвиваючи спільні цінності, що базуються на людяності, мирі та демократії.

РОЗДІЛ 3. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ІЗ США ТА НАТО В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

3.1. Співпраця НАТО та України в контексті агресії Російської Федерації

Україна ще з початком своєї незалежності проявляла бажання до вступу в євроатлантичні структури. НАТО було однією з таких. Звичайно, не без перешкод, проте Україна вперто продовжувала свій шлях до членства в Північноатлантичному Альянсі. Багато зустрічей, документів, підписаних договорів, участь у миротворчих місіях підштовхували Україну до її мети. Тож наша держава пройшла складний шлях і у 2008 році на Бухарестському саміті отримала відмову щодо Плану дій членства України в НАТО, проте завдяки її наполегливості мала на той час потішну відповідь-альтернативу, вона полягала в тому, що рано чи пізно Україна все ж стане повноправним членом Північноатлантичного Альянсу.

Проте, з настанням 2014 року геополітичний стан регіону змінився і зазнав багатьох змін. Це пов'язано з початком російської агресії проти України, а саме анексією Криму та окупацією східних територій нашої держави. Тоді Росія повністю порушила всі міжнародні договори і тим самим підірвала всі досягнення та авторитет євроатлантичних структур. Ця держава порушила всі домовленості щодо недоторканості незалежних територій, незастосування сили, загрозу застосування силою, визнання територіальної цілісності держав та заборону втручання у внутрішні справи інших незалежних держав [49]. Всі ці порушення привернули увагу Організації з безпеки і співробітництва в Європі – найбільшої у світі організації щодо безпеки і миру, а також НАТО. Такі дії Росії змусили структуру переглянути свої дії, стратегії та зрозуміти, чому Україна прагнула вступити до цієї інституції. Також війна привернула увагу і Сполучених Штатів, як одну з країн, що була гарантом безпеки України, та також війна повернула увагу США до європейського регіону і знову ця країна

стала однією з основних гравців на політичній арені. Такі події стали точкою неповернення у змінах регіону. Війна в Україні стала вже не питанням внутрішніх проблем держави, а проблемою всього регіону. Дивлячись у минуле, можна зрозуміти, що вступ України до Альянсу вирішив би проблему вторгнення Росії на територію незалежної держави, адже НАТО є гарантом безпеки, а спільна робота з нашою державою забезпечила б мир та стабільність на міжнародній арені.

Тож, з початком агресії та війни, яку розпочала Росія, НАТО допомагало та підтримувало суверенітет та незалежність України. Організація засудила дії Росії та підтвердила це на засіданні Північноатлантичної Ради у березні 2014 року [55]. Важливим є момент, що організація не тільки засуджувала дії Російської Федерації, а й допомагала нашій державі на практиці. Прикладом може бути гуманітарна допомога, допомога пораненим та полоненим, також навчання для наших воєнних і забезпечення медичних приладів для лікувальних закладів [55].

Повномасштабне вторгнення Росії у 2022 році ще раз довело важливість вступу України до організації НАТО, проте це уповільнює процес приєднання нашої держави до Альянсу та тим самим провокує загрозу європейській безпеці та регіону [72]. Такий стан на арені спонукає міжнародну спільноту до пошуку нових шляхів для зміцнення єдності та прагнення колективного захисту з метою забезпечення безпеки [72].

Повномасштабне захоплення української території Росією надало серйозний виклик НАТО. Воно призвело до переосмислення стратегії та діяльності організації з метою створення ефективної системи безпеки у цілому світі [71]. Після прийняття нової стратегічної концепції у червні 2022 року, країни-учасниці організації заявили про свою готовність до політичної та військової дії протистояння сучасним загрозам та викликами, тож зберігаючи свою основну мету, НАТО взяло на себе зобов'язання з колективної оборони держав-членів в рамках нової концепції [71]. Вона включає в себе такі основні моменти: стримування агресії та оборона, запобігання складним та кризовим

ситуаціям, а також спільна безпека, що розповсюджується на весь регіон і країн-учасниць безпосередньо, так як Росія – це ворог, що не зупиниться на одній країні, а буде йти далі.

Тому, як зазначав Лапшишин С. А.: «Для України є дуже важливою співпраця та розвиток зв'язків з НАТО, варто працювати в межах вже існуючих програм та проектів, інформувати населення та надавати докази того, що зв'язки з Євроатлантичним Альянсом мають позитивні наслідки, а навчання наших збройних сил якісно впливає на уміння та їх навички» [35]. Багато вказує на те, що реалізація такого напрямку може бути точкою відвернення агресії Росії та допоможе відновити нашу територіальну цілісність і стати основою у зміні процесів [35].

З початком анексії Криму, окупації східних областей і повномасштабного вторгнення у 2022 році НАТО змінило свій план дій та хід думок і почало всебічно допомагати Україні. Проте, досить розчаровуючим є той факт, що російські війська досі перебувають на території нашої держави і руйнують життя наших співгромадян. Світова спільнота, в тому числі НАТО, хоч і підтримують Україну, проте не можуть зупинити ворога. Політолог Тор Буквол підтвердив, що це є свідченням того, що в певній мірі світ дозволяє Росії залякувати збройною агресією своїх сусідів та застосовувати силу [73]. Також він застерігає, що таке зволікання може призвести до страшних наслідків, адже всі розуміють, що наша держава зараз виступає захистом для західних держав, і якщо так продовжиться і надалі, то зупинити ворога потім буде дедалі важче [73].

Отже, війна Росії проти України триває вже понад 10 років і хоч Північноатлантичний Альянс підтримує Україну на міжнародній арені та рішуче допомагає з нинішніми викликами, ця агресія все ж продовжується. На нашу думку, співпраця нашої держави та НАТО є сильною, проте не надто змістовною, адже на нашій землі продовжується кровопролиття та війна, а велика і сильна спільнота все ще не може цьому запобігти. Повномасштабне вторгнення повністю змінило ситуацію у світі і структури, з огляду на

сьогоднішні виклики, мають реорганізуватися та пристосовуватися до теперішнього часу, а не існувати в пережитках минулого.

3.2. Співробітництво України із США в умовах російсько-української війни

Співробітництво між Україною та США розвивалось з початком незалежності нашої держави. Різноманітні двосторонні ініціативи, програми, розвиток торгівлі між державами, економіки, підтримка на світовій арені розвивались та ставали дедалі міцнішими. З початком російської війни у 2014 році, зв'язки між державами ставали дедалі глибшими, так як набули стратегічної важливості. Україна виступала плацдармом сил між США та Росією, тому потребувала підтримки від країн та організацій, що виступають за демократичні цінності та мир. Саме тому такою країною стали Сполучені Штати, допомагаючи та надаючи нашій державі всебічну допомогу.

США займає ключову роль у допомозі Україні, оскільки займає провідну роль у світі. У 2014 році події почали розгортатись надто швидко, коли Росія розпочала війну проти України, Сполучені Штати підтримували нашу державу [76]. Тоді багато членів Конгресу засудили дії Росії та підтримали санкції проти неї, допомагали як у збільшенні економічної, так і безпекової допомоги [76]. Пізніше США схвалили низку резолюцій, засудили агресію і навіть збільшили пакет допомоги [76]. Спочатку такі дії були досить розмитими, так як Штати боялись, що така підтримка може призвести до великої війни.

Варто зазначили, що Сполучені Штати Америки всебічно підтримували Україну на її шляху до європейської спільноти і, коли постало питання про допомогу під час повномасштабної війни, реакція Вашингтона була однозначною – це підтримка України зі ще більшим впливом. Як зазначала заступниця державного секретаря США Венді Шерман: «Спільна допомога Україні є надважливою для всієї світової спільноти, адже президент РФ хотів послабити атлантичне партнерство, а воно навпаки посилилось» [71].

Не можна не зазначити і про те, що Сполучені Штати надають і таку важливу форму допомоги, як санкції, в цьому векторі вони є лідером підтримки

[51]. У цілому США запровадили санкції проти понад чотирьох тисяч фізичних та юридичних осіб, дев'яноста компаній, 200 підприємств та додаткові експортні обмеження дев'яноста трьох компаній [51]. Також санкції були запроваджені і проти впливових бізнесменів та їх компаній, що значною мірою впливає на економіку Росії та її військовий потенціал. Вони важливі, оскільки обмежують дії, спрямовані на підрив національної безпеки. Такі обмеження спрямовані на те, що позбавити російську промислову базу та військові сили навіть від споживчих товарів, що потрібні для продовження воєнних дій [51].

Важливою підтримкою від США є і діаспора. Наразі така підтримка має не лише підбадьорюючий характер, а і політичний. Така підтримка є важливою, так як вона будує зв'язок між політиками та спільнотою [75]. Це простежується у тому, що вже з перших днів повномасштабної війни українські емігранти швидко реагували на нові виклики та завдання, надавали фінансову допомогу, волонтерили та комунікували з органами влади, закликаючи до допомоги нашій державі [75]. Наші громадяни закордоном давали інтерв'ю в ЗМІ, запобігали фейкам та дезінформації, виходили на протести і акції, тим самим закликаючи уряд Сполучених Штатів не бути байдужими до нашої війни [75].

Отже, Сполучені Штати підтримують Україну ще з 2014 року, коли Росія вперше прийшла з агресією на українську землю. Ця підтримка продовжується і сьогодні, адже російські військові все ще перебувають на нашій землі з війною, яка не тільки є руйнівною для нашої держави, а й для провідних держав світу. Всебічна підтримка США вказує на те, що Україна є важливою країною у світовому просторі, державою, що стримує ворога. Наразі співробітництво між країнами продовжується та поглиблюється, беручи до уваги нові виклики та співпрацюючи у векторах захисту регіону та безпекового порядку.

ВИСНОВКИ

Отже, у процесі вивчення українсько-американських відносин та шляху України до євроатлантичної інтеграції, нами було здійснене дослідження в межах поставлених завдань, за результатами якого можна зробити такі висновки:

1. Питанням євроатлантичної інтеграції та відносинами із США займалось багато як закордонних, так і вітчизняних дослідників. Такі джерела та нормативно-правова база дають можливість якісно оцінити та проаналізувати зв'язки України з США та НАТО з усіх сторін. За допомогою робіт вітчизняних науковців можна робити висновки про прокладений шлях, його сильні та слабкі сторони, проаналізувати подальші можливості нашої держави щодо робіт закордонних дослідників. Зрозуміти як закордонні держави оцінюють роботу уряду України, яку оцінку на міжнародній арені дає нам та чи інша держава і які перспективи очікують Україну зі сторони інших суб'єктів. Такі джерела дають базу знань та можливість запобігти фейкам та дезінформації, що в нашій країні є дуже актуальним, тому що наразі наш основний ворог, як і 300 років тому, насаджує неправдивість та обман щодо нашої спадщини, території та історії загалом. Тому варто оцінювати як різноманітні джерела, так і нормативно-правову базу, щоб керуватись правильними та достовірними джерелами у вивченні матеріалу.

2. З моменту здобуття незалежності нашої держави Україні потрібно було обрати власний напрям зовнішньої політики, що відповідав би її національним інтересам. Для нашої країни одним з важливих векторів була загальна демократизація. США – одна з найсучасніших, провідних, демократичних держав, що найкраще захищає невід'ємні права і свободи людини. Саме тому для України було важливе партнерство із Сполученими Штатами, як для молодій державі, що обирає свій шлях та вектори співпраці. Відносини із США розвивались хоч не у стабільності, проте з чітким розумінням, що така співпраця важлива як і для України, Сполучених Штатів,

так і євроатлантичного регіону в цілому. Напрями співпраці держав були досить різноманітними, спочатку це стосувалось співпраці на низьких рівнях, потім до цього додалися питання роззброєння, були проведені зустрічі на найвищому рівні, була підписана ціла низка договорів та угод щодо політичної співпраці, торгівлі, економіки, науково-технічного співробітництва тощо. З початком російської агресії проти України у 2014 році, спектри співробітництва розширилися. Тепер країни співпрацюють і в питаннях забезпечення України допомогою, підтримкою та фінансами. Відносини з таким важливим суб'єктом міжнародних відносин як США відіграли неабияку роль в наближенні України до такої важливої міжнародної організації як НАТО.

3. Україна обрала свій зовнішньополітичний напрям до НАТО з 1991 року, хоч цей шлях був складним, проте зв'язки з організацією розвивались та набирали нових обертів. Така співпраця є важливою як для нашої держави, так і для Північноатлантичного Альянсу, тому що наразі Україна стримує ворога, який може безпосередньо загрожувати країнам НАТО, і таким чином захищає увесь європейський і навіть євроатлантичний регіон. НАТО та Україна наразі співпрацюють у багатьох напрямках, у військовому діапазоні – навчання наших військових, технічній допомозі – підтримання держави у наданні боєприпасів та військової техніки, та, звичайно, як важіль впливу на російську державу та проросійських сил. Такі якісні зв'язки вказують на те, що Україна займає не останнє місце в європейській системі сил та має можливість в майбутньому стати повноправним членом Північноатлантичного Альянсу.

4. Російсько-українська війна по-новому вплинула на зовнішню політику нашої держави, у тому числі на зв'язки з НАТО та США. Відносини з кожним днем стають дедалі глибшими та змістовнішими, так як політичні еліти розуміють, що війна та військова агресія в сторону незалежної, суверенної держави у XXI столітті, серед демократичних країн, що виступають за мирне існування, є абсолютно неможливим явищем, яке порушує всі міжнародні договори та норми. США разом із НАТО співпрацюють та підтримують

Україну, її прагнення перемоги над державою-терористом та бажанням вступити до міжнародних організацій, що розвивають європейський континент.

На основі виконаних завдань можна підсумувати, що у 1991 році Україна обрала правильний зовнішньополітичний вектор на демократичний світ із людськими цінностями. Співпраця із США та НАТО розвиває потенціал нашої держави, її економічні та політичні напрями, допомагає у вирішенні глобальних питань. Хоча шлях до таких зв'язків був неоднозначним та складним, Україна все ж з кожним роком все більше доводить, що має місце бути спільноті, для якої важливі людські цінності, демократія та дотримання міжнародного порядку. Війна Росії проти України доводить, що наша держава є здатною стримувати ворога і бути щитом для європейських країн. Тож сьогодні всі знають, що Україна – майбутній сильний союзник, який бореться за мир та співіснування без війн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Артёмов І. В. Український вимір європейської та євроатлантичної інтеграції: Навчальний посібник: у 2-х книгах. Ужгород: Ліра, 2008. Вип. 11. 332 с.
2. Бегма В., Шемаєв В., Радов Д. Нові напрями військово-технічного співробітництва Україна - США. *Стратегічні пріоритети*. 2019. № 3-4. С. 76-82.
3. Безбах В. Г., Клименко В. С. Європейська і євроатлантична інтеграція в контексті національної безпеки України. *Київський міжнародний університет*. Київ, 2021. Вип. 7.
4. Біловус Л. І., Гомотюк О.Є., Недошитко І.Р. Вплив української діаспори США на міждержавне співробітництво: Україна-США (1991-2018рр.). *Західноукраїнський національний університет*. 21с.
5. Болгов В. Є. Етапи євроінтеграції України та її наслідки. *Електронне наукове видання з економічних наук*. Миколаїв, 2017. № 3. С. 23-30.
6. Брежнева Т. Євроатлантична інтеграція України: військово-політичні аспекти : монографія. Дніпропетровськ, 2003. 160 с.
7. Відповідність нинішнього стану двосторонніх відносин рівню стратегічного партнерства. *Національна безпека і оборона*. 2019. С. 21-49.
8. Годлюк А. Стратегічне партнерство в форматі особливих відносин між Україною і США. *Американська історія та політика*. 2016. № 1. С. 27-40.
9. Гончаренко О. Н., Багатуренко А. О., Бакал К. В. Проблеми та перспективи європейської інтеграції України. *Національний авіаційний університет*. 14 с.
10. Грищенко К. І. Україна і НАТО: минуле, сучасне та майбутнє відносин. *Наука і оборона*. 2012. №2. 68 с.

11. Губський Б. Євроатлантична інтеграція України. Київ, 2003. 328 с.
12. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_098#Text
13. Дорош Л. Новітній пріоритет співпраці України та США: союзні відносини. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2015. Вип. 27. С. 95-101.
14. Дубовик В. А. Політика США по відношенню до незалежної України (1991-1994). *Аналіз концепції американської політології*. 1996. 183 с.
15. Дудко І. Феномен стратегічного партнерства США і України: ретроспектива і сучасність. Актуальні проблеми всесвітньої історії: стратегії партнерства і співробітництва в міжнародних відносинах. *Збірник наукових праць*. Київ, 2015. С. 57-67.
16. Європейська та євроатлантична інтеграція. Transition book. 2019. 94 с.
17. Європейська та євроатлантична інтеграція України: стан і перспективи. *Збірник наукових праць*. Ужгород: Ліра, 2008. Вип. 10. 374 с.
18. Європейський проект та Україна: монографія / А. В. Єрмолаєв, Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська, О. О. Резнікова [та ін.]. К : НІСД, 2012. 191 с.
19. Жовква І. І. Стратегічне партнерство у зовнішній політиці України. Київ, 2005. 213 с.
20. Жуковський О. Необхідність вступу України до НАТО. *Житомирський державний університет*. Житомир. С. 51-54.
21. Задорожній О. В. Порушення агресивною війною Російської Федерації проти України основних принципів міжнародного права. Теорія і практика правознавства. 2017. 705 с.

22. Заява про американсько-українські відносини і розбудову демократичного партнерства від 6 травня 1992 р. *Верховна Рада України*. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_066#Text
23. Кафарський В. Україна – ЄС: нові перспективи націотворення. *Політичний менеджмент*. Київ, 2005. №3. С. 3-15.
24. Кваша О. С., Синякова О. В. Україна та ЄС: проблеми та перспективи інтеграції в сучасних умовах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 23. Ч. 1. С. 112-117.
25. Кірсенко М. Перегук і витоки українсько-американських взаємин. 2016. С. 73-78.
26. Коваль І. М., Дубовик В. А., Глебов. С. В. Євроатлантична інтеграція України : міфи та реальність. С. 117-123.
27. Ковальський Б. П. Основні напрями співпраці між Україною та Сполученими Штатами Америки (1991-2017). *Сторінки історії: збірник наукових праць*. 2018. Вип. 46. С. 213-225.
28. Компанієць І., Левик Б. Євроатлантична інтеграція України: досвід країн центрально-східної Європи. 2008. Вип. 17. С. 475-483.
29. Кондратенко О. Політика США щодо України в умовах становлення нового світового порядку. *Американська історія та політика: науковий журнал*. №9. Київ, 2020. С. 34-44.
30. Кордон М. В. Україна – НАТО: історія та сьогодення. Житомир : Полісся, 2018. 148 с.
31. Кордон М. В. Європейська та євроатлантична інтеграція України. Навч. Посібник. К.: Центр учбової літератури, 2010. 172 с.
32. Кривобок О. П. Зміна влади в Україні та американський напрям української дипломатії: оцінки експертів і ЗМІ. Ніжин 23 с.
33. Круглашов А. Співпраця України та Європейського Союзу в галузі освіти і науки. *Україна і світ*. 2005. № 4. С. 115-126.

34. Лаба О. Напрями співпраці України та Європейського Союзу щодо міграційних питань. *Історико-правовий часопис*. 2016. № 1. Вип. 7. С. 46-53.
35. Лапшин С. А. Перспективи вступу України до НАТО в контексті агресії Російської Федерації. *Вісник факультету історії, етнології і права: збірник наукових праць*. Вінниця, 2017. С. 57-61.
36. Макуха Ю. В. Стан і перспективи двостороннього співробітництва України і США. *Збірник доповідей Київського національного економічного університету*. Київ, 2006. С. 57-61.
37. Манаєнко І. М., Путіліна Д. О. Тенденції економічно-торгівельної співпраці України та ЄС. *Східна Європа : економіка, бізнес та управління*. Дніпро, 2017. Вип. 3. Ч. 8. С. 10-14.
38. Манфред Ломанн. Україна: новий європейський сусід. *Нотатки про історію та сучасність* / В. Климченко (пер.). Київ, 2003. 136 с.
39. Манчуленко О.Г. Україна в зовнішній політиці США : аспекти фінансово-технічної допомоги. *Гілея: науковий вісник*. 2016. Вип. 109. С. 369-373.
40. Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України і Урядом Сполучених Штатів Америки від 07 травня 1992 року. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_011#Text
41. Михальченко М. І. Україна в сучасному геополітичному середовищі. 2000. С. 6-10.
42. Офіцинський Р. А. Європейська та євроатлантична інтеграція України. Соціальний аспект: Навчальний посібник. Ужгород: Ліра, 2007. Вип. 6. 320 с.
43. Панкулич Л. А. Європейський вибір України як важливий засіб та орієнтир внутрішньої трансформації суспільства. *Гілея: науковий вісник*. 2019. № 144. С. 104-107.
44. Парахонський Б. Місце та роль України у сучасному геополітичному просторі. *Стратегічна панорама*. 1998. С. 35-42.

45. Партнерство заради миру Рамковий документ від 09 лютого 1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_001#Text
46. Перепилиця Г. М. Вступ до НАТО як результат євроатлантичного вибору України. Економічний часопис XXI №6. 2001. С. 19-22.
47. План дій «Україна – Європейський Союз» від 12 лютого 2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_693#Text
48. Про Державну раду з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України від 26.03.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/791/2002#Text>
49. Романенко Є. Євроатлантична інтеграція України як фактор національної безпеки. *Збірник матеріалів, доповідей круглого столу «Європейський вимір соціальної безпеки: інструменти, проблеми, практика»*. Маріуполь, 2018. С. 71-74.
50. Румянцев А. П., Антоненко Д. О. Пріоритети розвитку економічної співпраці України з ЄС. *Стратегія розвитку України*. 2018. № 2. С. 130-133.
51. Санкції проти РФ. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/protidiya-agresiyi-rf/sankciyi-proti-rf>
52. Сакс Дж., Пивоварський О. Економіка перехідного періоду (уроки для України). Київ, 1996р.
53. Середюк Н. Стратегічне партнерство Україна – США. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Київ, 2017. С. 34-38.
54. Сивак О. Новітні українсько-американські відносини. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2016. Вип. 22. С. 87-93.
55. Смілянець В. Євроатлантична інтеграція України: становлення, розвиток і перспективи. *Старожитності Лукомор'я*. 2021. № 5. Вип. 8. С. 147-155.

56. Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство. Ч. 2: зб. Матеріалів II міжнародної науково-практичної конференції. Львів, Центр американських студій ФМВ ЛНУ ім. І. Франка. 832 с.

57. Сприяння сталому економічному зростанню в Україні. Пер./ За ред. Штефана фон Крамона-Таубаделя., І. Акімової. Київ. 2001р. 344 с.

58. Тодоров І. Я. Україна на шляху до європейської та євроатлантичної спільноти. Монографія. Донецьк: ДонНУ, 2006. 268 с.

59. Угода про асоціацію між Україною з однієї сторони та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 20.11.2015 р.

60. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 01.03.1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text

61. Угода про торговельне та інвестиційне співробітництво від 07.05 2008 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_133#Text

62. Хартія про особливе партнерство між Україною і Організацією Північно-Атлантичного договору від 09.07.1997 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002#Text

63. Хартія стратегічного партнерства Україна - США . Міністретсво закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/news/hartiya-strategichnogo-partnersta-ukrayina-ssha>

64. Хартія українсько-американського партнерства, дружби і співробітництва від 22.11.1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_015#Text

65. Чеботарьова Н. Зовнішньоекономічна діяльність між Україною та США: стан, проблеми та перспективи розвитку. Збірник матеріалів III американознавчої мультидисциплінарної конференції. Львів, 2016. С. 208-212.

66. Чекаленко Л. Д. Україна – США: від проектів до реалій. Актуальні проблеми міжнародних відносин. Вип. 107. Ч.І. 2012. С. 103-112.
67. Шамшур О. В. Відносини України США: євроатлантичний контекст. Наука і оборона. 2008. № 3. С. 12-15.
68. Шамшур О. В. Сучасні Українсько-Американські відносини (2008-2009). Науковий вісник Дипломатичної академії України. 2009. Вип. 15. С. 70-77.
69. Шачковська Л. С. Українська євроатлантична інтеграція під впливом нових геополітичних умов. 6 с.
70. Шевчук С., Кравчук І. Шлях інтеграції в Європейський Союз : основні вимоги до членства, етапи приєднання та інституційні механізми. 2001.
71. Як США та ЄС підтримують Україну і протидіють росії. Військова допомога Україні. *Політична конференція Захід*. 2022.
72. Bond I. The EU, NATO and Ukraine: Prospect for future cooperation. *The war in Ukraine: lessons for Europe*. Riga, 2015. P. 127-145.
73. Bukkvoll T. Ukraine and NATO: The politics of soft cooperation. *Norwegian Military Academy*. Oslo. P.363-374.
74. NATO seen Favorably across member states. Pew research center. 2020. URL: <https://www.pewresearch.org/global/2020/02/09/nato-seen-favorably-across-member-states/>
75. The diaspora response to war in Ukraine. International centre for migration policy development. 2022. URL: <https://www.icmpd.org/blog/2022/the-diaspora-response-to-war-in-ukraine>
76. The U.S. relationship with Ukraine runs deep. Here's why. The Washington post. 2022. URL: <https://www.washingtonpost.com/world/2019/11/12/us-relationship-with-ukraine-runs-deep-heres-why/>

77. Ukraine : Background, Conflict with Russia, and U.S. Policy. Congressional Research Service. 2021. URL: <https://sgp.fas.org/crs/row/R45008.pdf>

78. Ukraine : The Minsk agreements five years on. European Parliamentary Research Service. 2020. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2020/646203/EPRS_ATAG\(2020\)646203_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2020/646203/EPRS_ATAG(2020)646203_EN.pdf)

79. Ukrainian immigrants in the USA. Migration policy institute. 2022, URL: <https://www.migrationpolicy.org/article/ukrainian-immigrants-united-states>